

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISMŲ ĮSTATYMO 47 STRAIPSNIO (2013 M. GRUODŽIO 23 D. REDAKCIJA) 2 DALIES, LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIO TEISMO ĮSTATYMO 8 STRAIPSNIO (2008 M. LAPKRIČIO 11 D. REDAKCIJA) 4 DALIES ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI

2020 m. kovo 9 d. Nr. KT41-N4/2020

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Elvyros Baltutytės, Gintaro Godos, Vytauto Greičiaus, Danutės Jočienės, Gedimino Mesonio, Vyto Miliaus, Daivos Petrylaitės, Janinos Stripeikienės, Dainiaus Žalimo,

sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53¹ straipsniais, Teismo posėdyje 2020 m. vasario 26 d. rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo konstitucinės justicijos bylą Nr. 16/2019 pagal pareiškėjo Lietuvos Respublikos Seimo 2019 m. gruodžio 20 d. nutarime Nr. XIII-2768 „Dėl kreipimosi į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 47 straipsnio 2 dalis neprieštaruoja Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ išdėstytą prašymą Nr. 1B-26/2019 ištirti, ar Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 straipsnio 2 daliai, 114 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštaruoja Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 2 dalis.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

I

Pareiškėjo argumentai

1. Pareiškėjo Seimo prašymas grindžiamas šiais argumentais.

1.1. Pagal Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija), kuriame, pasak pareiškėjo, apibrėžiamas teisėjo imunitetas ir detalizuojamos su juo susijusios konstitucinės nuostatos, 1 dalį teisėjas gali atsakyti baudžiamąja tvarka, gali būti suimtas arba gali būti kitaip suvaržyta jo laisvė tik Seimo, o tarp Seimo sesijų – Respublikos Prezidento sutikimu, išskyrus atvejus, kai teisėjas užtinkamas darantis nusikalstamą veiką (*in flagranti*), o pagal 2 dalį draudžiama įeiti į teisėjo gyvenamąsias ar tarnybines patalpas, daryti ten arba teisėjo asmeniniame ar tarnybiniame automobilyje, arba kitoje asmeninėje susisiektimo priemonėje apžiūrą, kratą ar poėmį, taip pat atlikti teisėjo asmens apžiūrą ar kratą, jam priklausančių daiktų ir dokumentų apžiūrą ar poėmį, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus.

1.2. Konstitucijos 114 straipsnyje, pasak pareiškėjo, įtvirtinančiame teisėjo imuniteto pagrindus, nustatyta, kad teisėjas negali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn, suimtas, negali būti kitaip suvaržyta jo laisvė be Seimo, o tarp Seimo sesijų – be Respublikos Prezidento sutikimo.

Pareiškėjas nurodo, kad Konstitucinis Teismas 2000 m. gegužės 8 d. nutarime yra konstatavęs, jog imunitetas apskritai – tai asmens neliečiamybės papildomos garantijos, reikalingos ir būtinos to asmens pareigoms tinkamai atlikti. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad Konstitucijos 109 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas teisėjo ir teismų nepriklausomumas yra vienas esminių demokratinės teisinės valstybės principų, būtina žmogaus teisių ir laisvių apsaugos sąlyga. Pasak pareiškėjo, oficialiojoje konstitucinėje doktrinoje yra pabrėžiama, kad svarbiausias kriterijus, kuriuo būtina vadovautis vertinant teisėjo ir teismų nepriklausomumą, yra tas, kad nepriklausomumas yra ne privilegija, o viena svarbiausių teisėjo ir teismo pareigų, kylanti iš Konstitucijoje garantuotos žmogaus teisės turėti nešališką ginčo arbitrą, būtina nešališko ir teisingo bylos išnagrinėjimo sąlyga. Konstitucinis teisėjo ir teismų nepriklausomumo principas reiškia, kad įstatymų leidėjui tenka pareiga nustatyti visumą tokių teisėjo ir teismų nepriklausomumą užtikrinančių garantijų, kurios užtikrintų teismo nešališkumą priimant sprendimą, neleistų kištis į teisėjo ar teismo veiklą įgyvendinant teisingumą.

Pasak pareiškėjo, konstitucinių normų visuma suponuoja tai, kad teisėjo imunitetas, kuris yra viena iš teisėjo nepriklausomumo garantijų, nėra absoliutus; jis turi būti siejamas tik su teisėjo nepriklausomumo užtikrinimu jam einant savo pareigas, t. y. teisėjams turi būti garantuojamas funkcinis imunitetas, kurio tikslas – apsaugoti juos nuo valstybinės valdžios ir valdymo institucijų, Seimo narių ir kitų pareigūnų, politinių partijų, politinių ir visuomeninių organizacijų ar piliečių kišimosi į jų veiklą. Įstatymuose įtvirtinta teisėjo nepriklausomumo garantijų sistema negali sudaryti jokių prielaidų privilegijoms, kuriomis prisidengdamas teisėjas galėtų išvengti atsakomybės, ar kitu būdu trukdyti atskleisti nusikalstamas veikas, t. y. negali suteikti galimybės paneigti konstitucinį teisinės valstybės principą.

1.3. Pareiškėjo teigimu, įstatymuose taip pat negali būti nustatytos tokios garantijos, kurios negalėtų būti kildinamos iš Konstitucijos nuostatų ir jų oficialaus aiškinimo, nes konstitucinis teisinės valstybės principas suponuoja teisės aktų hierarchiją, kurioje Konstitucija užima išskirtinę vietą, ir teisinėje valstybėje draudžiama nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris konkuruotų su nustatytuoju aukštesnės galios teisės aktuose, *inter alia* pačioje Konstitucijoje.

Ginčijama Teismų įstatymo 47 straipsnio 2 dalimi išplečiami Konstitucijoje nustatyti imuniteto taikymo atvejai, nes pagal Konstituciją imunitetas teisėjams yra taikomas išimtinai tik dviem atvejais – dėl patraukimo baudžiamojon atsakomybėn ir dėl suėmimo ar kitokio laisvės suvaržymo. Teismų įstatymo 47 straipsnio 2 dalyje nustatytas teisinis reguliavimas garantuoja teisėjui apsaugą netgi tais atvejais, kai atitinkamų jam taikomų procesinių veikslių atlikimas niekaip nėra susijęs su jo, kaip teisėjo, statusu ir (ar) teisingumo vykdymu. Taigi toks teisinis reguliavimas neatitinka konstitucinės teisėjų nepriklausomumo, teisėjo imuniteto sampratos ir apimties.

1.4. Pareiškėjas nurodo oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatas, pagal kurias teisėjo imunitetas nuo administracinės atsakomybės Konstitucijoje nėra nustatytas, išskyrus atvejus, kai administracinė atsakomybė yra susijusi su teisėjo laisvės suvaržymu; teisėjai pagal Konstituciją turi dalinį imunitetą nuo tam tikrų administracinio poveikio priemonių.

Pareiškėjo teigimu, atsižvelgiant į tai, kad oficialiojoje konstitucinėje doktrinoje laisvės suvaržymo sąvoka siejama, be kita ko, su daliniu imunitetu nuo administracinės atsakomybės – imunitetu nuo tam tikrų administracinio poveikio priemonių taikymo, ši sąvoka pagal Konstituciją turėtų būti suprantama ne kaip bet kokių poveikio priemonių konkrečiam pareigūnui taikymas, o kaip taikymas būtent tokių priemonių, kuriomis suvaržoma jo fizinė laisvė. Taigi ir Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalis aiškintina kaip reiškianti, kad yra teisėjo imunitetas nuo baudžiamosios atsakomybės ar jo laisvės suvaržymo, šį suvaržymą siejant su poveikio priemonių, kuriomis suvaržoma jo fizinė laisvė, taikymu.

1.5. Konstitucijoje įtvirtintas draudimas be Seimo ar Respublikos Prezidento sutikimo kitaip suvaržyti teisėjo laisvę neturėtų būti traktuojamas kaip draudimas be šių subjektų sutikimo, esant teisiniam pagrindui, teisėjo gyvenamosiose ar kitose patalpose, susisiekimo priemonėse daryti kratas ar taikyti kitas procesines prievartos priemones, kuriomis nėra ribojama fizinio asmens laisvė.

Pasak pareiškėjo, Konstitucijos normos draudžia be Seimo ar Respublikos Prezidento sutikimo teisėjo atžvilgiu atlikti veiksmus, kuriais konkrečiai būtų ribojama jo fizinė laisvė, judėjimo laisvė, t. y. veiksmus, kurie neleistų jam vykdyti teisėjo pareigų arba suvaržytų galimybes jas vykdyti. Tuo tarpu pagal Teismų įstatymo 47 straipsnio 2 dalį draudžiama taikyti ir tas procesines prievartos priemones, kuriomis fizinio asmens laisvė nėra ribojama, kaip antai asmens

apžiūrą, kratą, asmens kratą ir poėmį, kurių tikslas yra ne suvaržyti teisėjo fizinio judėjimo laisvę ar iš esmės trukdyti jo profesinei veiklai, o surinkti tyrimui ir bylos nagrinėjimui teisme reikalingus duomenis. Be to, pareiškėjas pabrėžia, jog teisėsaugos institucijoms iš Konstitucijos kyla pareiga, prieš kreipiantis į atitinkamus subjektus dėl sutikimo patraukti teisėją baudžiamojon atsakomybėn, suimti ar kitaip suvaržyti jo laisvę, surinkti įrodymus, patvirtinančius, kad teisėjas galimai padarė nusikalstamą veiką.

Atsižvelgdamas į tai, pareiškėjas nesutinka su Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pateiktu Teismų įstatymo 47 straipsnio 1, 2 dalių, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (2002 m. kovo 14 d. redakcija) (toliau – BPK) 3² straipsnio, 20 straipsnio 4 dalies, 145, 146 straipsnių aiškinimu, kad, teisėjui ikiteisminiame tyrime taikant procesinę prievartos priemonę – kratą ir asmens kratą, yra būtinas kompetentingos institucijos sutikimas (išskyrus atvejus, kai teisėjas užtinkamas darantis nusikalstamą veiką), kadangi tiek kratos, tiek asmens kratos atlikimas suvaržo asmens, kurio atžvilgiu šie veiksmai atliekami, laisvę (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-174-303/2019).

1.6. Remdamasis tuo, kad Konstitucija nustato vienodą teisėjų, Seimo ir Vyriausybės narių imuniteto apimtį, pareiškėjas daro išvadą, jog ginčijamoje Teismų įstatymo 47 straipsnio 2 dalyje nustatytas teisėjo imunitetas, palyginti su Seimo ar Vyriausybės narių imunitetu, įtvirtintu jų veiklą reglamentuojančiuose įstatymuose, kuriuose nėra tokių draudimų, kaip ginčijamoje Teismų įstatymo nuostatoje, yra nepagrįstai platesnis ir gali būti vertinamas kaip nepagrįsta privilegija.

1.7. Pareiškėjas, remdamasis Europos komisijos „Demokratija per teisę“ (Venecijos komisijos) 2015 m. birželio 19–20 d. 103-iojoje plenarinėje sesijoje priimta nuomone Nr. 802/2015 „Dėl Ukrainos Konstitucijos pataisų, susijusių su parlamento narių ir teisėjų imunitetu, projektu“, be kita ko, teigia, jog „Venecijos komisija nuosekliai atkreipia dėmesį į tai, kad teisėjai neturėtų turėti bendro imuniteto, bet turėtų turėti funkcinį imunitetą, t. y. imunitetą aktams, kurie atlikti vykdant teismines funkcijas“, „nors funkcinės apsaugos priemonės yra reikalingos norint užtikrinti teisminį nepriklausomumą nuo neteisėtos pašalinių įtakos, plačios apimties imunitetas nėra reikalingas“.

II

Suinteresuoto asmens atstovių argumentai

2. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui gauti suinteresuoto asmens Seimo atstovių Seimo kanceliarijos Teisės departamento vyresniosios patarėjos Viktorijos Staugaitytės ir šio departamento Viešosios teisės skyriaus patarėjos Svetlanos Zamaros rašytiniai paaiškinimai, kuriuose teigiama, kad Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 2 dalis neprieštarauja Konstitucijai. Suinteresuoto asmens Seimo atstovių pozicija grindžiama šiais argumentais.

2.1. Remdamosi oficialiaja konstitucine doktrina, pagal kurią teisėjo imunitetas yra viena iš Konstitucijoje įtvirtintų teisėjo nepriklausomumo garantijų ir kartu – tam tikra papildoma asmens neliečiamumo garantija, būtina jo pareigoms atlikti, suinteresuoto asmens Seimo atstovės teigia, kad teisėjo imunitetas nėra savitikslis, jis nustatytas siekiant užtikrinti teisėjo nepriklausomumą vykdant teisingumą. Pasak suinteresuoto asmens Seimo atstovių, jų nurodytuose Venecijos komisijos dokumentuose išskiriami du imunitetų tipai, t. y. „imunitetas nuo atsakomybės“, reiškiantis, kad teisėjui negali būti taikoma atsakomybė už jo priimtus sprendimus, ir „neliečiamumo imunitetas“ arba „procesinis imunitetas“, saugantis nuo kaltinimų pateikimo. Jos teigia, kad Venecijos komisija procesinį imunitetą laiko priemone materialiajam imunitetui užtikrinti; tik laikantis specialios procedūros, kurios metu patikrinama teisėjui iškeltų kaltinimų esmė, gali būti panaikintas procesinis imunitetas ir pradėtas baudžiamasis persekiojimas; pareigūnų imunitetas nuo atsakomybės turi būti ne bendras, o funkcinis, t. y. susijęs su institucijos, kurioje asmuo eina pareigas, kurios narys yra ar kuriai atstovauja, paskirtimi ir veikla; asmuo negali būti atleistas nuo baudžiamosios ar kitokios atsakomybės už veiksmus, nesusijusius su jo statusu ir profesine veikla; procesiniu imunitetu teisėją siekiama apsaugoti nuo galimų nepagrįstų ar melagingų kaltinimų, kuriais jam galėtų būti daromas spaudimas; visais kitais atvejais kompetentinga institucija procesinį imunitetą privalo panaikinti.

Taigi, pasak suinteresuoto asmens Seimo atstovių, Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas teisėjo asmens neliečiamumas yra procesinis imunitetas, skirtas užtikrinti, kad teisėjo veiklai nebūtų daromas Konstitucijos 114 straipsnio 1 dalyje draudžiamas poveikis, o ne sudaryti prielaidas teisėjui išvengti baudžiamosios atsakomybės už padarytą nusikaltimą.

2.2. Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalies, kurioje įtvirtintas teisėjo imunitetas, formuluotės „patrauktas baudžiamojon atsakomybėn“, „kitaip suvaržyta laisvė“ yra gana abstrakčios, bendro pobūdžio, todėl jų turinys privalo būti sukonkretintas įstatymuose tiksliai apibrėžiant šio imuniteto apimtį. Nustatydamas konkrečias teisėjo imuniteto taikymo taisykles, įstatymų leidėjas yra saistomas ne pažodinės Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalies sampratos, o šioje dalyje įtvirtintos konstitucinės teisėjo asmens neliečiamumo garantijos paskirties ir esmės kaip tam tikro privalomo užtikrinti konstitucinio minimumo. Suinteresuoto asmens Seimo atstovių nuomone, siekdamas užtikrinti teisėjo ir teismų nepriklausomumą kaip vieną svarbiausių demokratinės teisinės valstybės principų, apsaugoti teisėjus ir teismus nuo pagal Konstituciją draudžiamo kišimosi į jų veiklą, įstatymų leidėjas turi diskreciją nustatyti ir tam tikrais aspektais platesnę teisėjo asmens neliečiamumo apsaugą, negu užtikrinta Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalyje, tačiau tai darant negali būti paneigta ar iškreipta teisėjo imuniteto konstitucinė paskirtis ir esmė, kad jis netaptų konstituciškai nepagrįsta privilegija.

2.3. Suinteresuoto asmens Seimo atstovės, vertindamos Teismų įstatymo 47 straipsnio 2 dalyje nustatyto ginčijamo teisinio reguliavimo, pagal kurį teisėjui negali būti taikomos tam tikros

baudžiamojo proceso įstatyme numatytos procesinės prievartos priemonės, atitiktį Konstitucijai, pažymi, kad asmens turimas imunitetas nuo patraukimo baudžiamojon atsakomybėn implikuoja draudimą ne tik pradėti jo baudžiamąjį persekiojimą, bet ir taikyti jam procesines prievartos priemones, kurios pagal įstatymą gali būti taikomos patraukus asmenį baudžiamojon atsakomybėn, o tai reiškia, kad konkretus imuniteto nuo patraukimo baudžiamojon atsakomybėn turinys labai priklauso nuo įstatymų leidėjo nustatyto baudžiamojo proceso teisinio reguliavimo. Šiame kontekste suinteresuoto asmens Seimo atstovės pažymi, kad patraukimas baudžiamojon atsakomybėn pagal galiojantį baudžiamojo proceso įstatymą turi būti suprantamas kaip pranešimo apie įtarimą įteikimas arba pripažinimas įtariamuoju.

Pagal BPK kardomosios priemonės gali būti skiriamos tik asmeniui, turinčiam įtariamojo, kaltinamojo ar nuteistojo procesinį statusą. Kai kurios kitos procesinės prievartos priemonės, kaip antai atidavimas į sveikatos priežiūros įstaigą (141 straipsnis), laikinas nušalinimas nuo pareigų ar laikinas teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymas (157 straipsnis), taip pat gali būti taikomos tik asmeniui tapus įtariamuoju. Tačiau daugumą kitų BPK numatytų procesinių prievartos priemonių, tarp jų – ir nurodytąsias ginčijamoje Teismų įstatymo 47 straipsnio 2 dalyje (asmens apžiūra, krata, asmens krata, poėmį), pagal BPK galima taikyti ir kitiems asmenims, nesantiems įtariamaisiais.

Taigi, pasak suinteresuoto asmens Seimo atstovių, teisėjo imunitetas nuo patraukimo baudžiamojon atsakomybėn reiškia, kad be Seimo ar Respublikos Prezidento sutikimo teisėjas negali tapti įtariamuoju ir jam negali būti taikomos tos procesinės prievartos priemonės, kurios pagal įstatymų leidėjo nustatytą baudžiamojo proceso teisinį reguliavimą taikytinos tik įtariamiesiems, nesvarbu, ar jomis būtų suvaržyta asmens laisvė. Ginčijama Teismų įstatymo nuostata įstatymų leidėjas išplėtė savo paties nustatyto procesinių prievartos priemonių taikymo teisinio reguliavimo nulemtą teisėjo imuniteto nuo patraukimo baudžiamojon atsakomybėn apimtį, įtraukdamas į ją apsaugą nuo asmens apžiūros, kratos, asmens kratos, poėmio, t. y., jo vertinimu, nuo labiausiai teisę į asmens neliečiamybę suvaržančių procesinių prievartos priemonių, kurios pagal BPK gali būti skiriamos ir nesantiems įtariamaisiais asmenims.

2.4. Atsižvelgiant į tai, kad teisėjo imunitetas nuo patraukimo baudžiamojon atsakomybėn implikuoja apsaugą nuo visų, patraukus asmenį baudžiamojon atsakomybėn, galimų skirti procesinių prievartos priemonių taikymo, manytina, kad įstatymų leidėjas, turintis konstitucinius įgaliojimus reguliuoti baudžiamąjį procesą ir nustatyti įvairias procesines prievartos priemones, taip iš dalies nulemdamas konkretų konstituciškai garantuoto teisėjo imuniteto nuo patraukimo baudžiamojon atsakomybėn turinį, gali nuspręsti, kad, siekiant užtikrinti teisėjo ir teismų nepriklausomumą, teisėjo imunitetas turi apimti apsaugą ir nuo kai kurių baudžiamojon atsakomybėn nepatrauktiems asmenims galimų skirti procesinių prievartos priemonių taikymo, nors jomis ir nėra suvaržoma asmens laisvė.

Kadangi, suinteresuoto asmens Seimo atstovių nuomone, Teismų įstatymo 47 straipsnio 2 dalyje nustatyto ginčijamo teisinio reguliavimo konstitucinis pagrindas yra tam tikra įstatymų leidėjo diskrecija išplėsti teisėjo imuniteto nuo patraukimo baudžiamojon atsakomybėn apimtį, o ne konstitucinis draudimas be Seimo ar Respublikos Prezidento sutikimo suvaržyti teisėjo laisvę, šiame kontekste nėra aktualu vertinti, ar ginčijamoje nuostatoje nurodytomis procesinėmis prievartos priemonėmis yra suvaržoma asmens laisvė.

2.5. Suinteresuoto asmens Seimo atstovės nesutinka su pareiškėjo argumentu, kad nors Konstitucijoje teisėjams, Seimo ir Vyriausybės nariams yra nustatytas vienodos apimties imunitetas, įstatymuose jis yra reguliuojamas skirtingai, ir tai esą suponuoja išvadą, kad įstatymu nustatytas teisėjo imunitetas yra nepagrįstai platesnis, taigi vertintinas kaip nepagrįsta privilegija. Šiame kontekste jos pažymi, kad tai, kaip įstatymuose yra reguliuojamas Seimo ir Vyriausybės narių teisinis statusas, neturi jokios įtakos konstitucinio teisėjų imuniteto instituto turiniui, nes pagal oficialiąją konstitucinę doktriną Konstitucijos normų ir principų negalima aiškinti remiantis įstatymų leidėjo ir kitų teisėkūros subjektų priimtais aktais; kitaip būtų paneigta Konstitucijos viršenybė teisės sistemoje.

Kartu atkreipiamas dėmesys į tai, kad Konstitucinio Teismo įstatymo 8 straipsnio 4 dalyje nustatytas teisinis reguliavimas yra analogiškas ginčijamajam. Be to, kituose įstatymuose yra įtvirtintos ir tam tikros prokurorų ir advokatų neliečiamumo garantijos, nors Konstitucijoje jų neliečiamumas nėra numatytas.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

I

Ginčijamas ir su juo susijęs teisinis reguliavimas

3. Pareiškėjas šioje konstitucinės justicijos byloje ginčija Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 2 dalies atitiktį Konstitucijos 109 straipsnio 2 daliai, 114 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

4. Seimas 1994 m. gegužės 31 d. priėmė Lietuvos Respublikos teismų įstatymą, kuris 2002 m. sausio 24 d. priimtu Lietuvos Respublikos teismų įstatymo pakeitimo įstatymu išdėstytas nauja redakcija. Teismų įstatymas (2002 m. sausio 24 d. redakcija) buvo ne kartą keičiamas ir (arba) papildomas, *inter alia* Seimo 2013 m. gruodžio 23 d. priimtu Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 47 straipsnio pakeitimo įstatymu.

Teismų įstatymo 47 straipsnyje „Teisėjo imunitetas“ (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija), kurio 2 dalį ginčija pareiškėjas, nustatyta:

„1. Teisėjas gali atsakyti baudžiamąja tvarka, gali būti suimtas arba gali būti kitaip suvaržyta jo laisvė tik Seimo, o tarp Seimo sesijų – Respublikos Prezidento sutikimu, išskyrus atvejus, kai teisėjas užtinkamas darantis nusikalstamą veiką (*in flagranti*).

2. Draudžiama įeiti į teisėjo gyvenamąsias ar tarnybines patalpas, daryti ten arba teisėjo asmeniniame ar tarnybiniame automobilyje, arba kitoje asmeninėje susisiekimo priemonėje apžiūrą, kratą ar poėmį, taip pat atlikti teisėjo asmens apžiūrą ar kratą, jam priklausančių daiktų ir dokumentų apžiūrą ar poėmį, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus.

<...>“

4.1. Taigi Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 1 dalyje yra įtvirtintas teisėjo imunitetas nuo patraukimo baudžiamojon atsakomybėn, suėmimo ir kitokio jo laisvės suvaržymo: teisėjas negali atsakyti baudžiamąja tvarka, negali būti suimtas arba negali būti kitaip suvaržyta jo laisvė be Seimo, o tarp Seimo sesijų – be Respublikos Prezidento sutikimo. Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 1 dalyje taip pat įtvirtinta šios taisyklės išimtis: tokio sutikimo nereikia tuo atveju, kai teisėjas užtinkamas darantis nusikalstamą veiką (*in flagranti*).

4.2. Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 2 dalyje, kurią ginčija pareiškėjas, yra nustatyti kiti teisėjo imuniteto aspektai – draudimas atlikti šiuos veiksmus:

- įeiti į teisėjo gyvenamąsias ar tarnybines patalpas,
- daryti apžiūrą, kratą ar poėmį teisėjo gyvenamosiose ar tarnybinėse patalpose arba teisėjo asmeniniame ar tarnybiniame automobilyje, arba kitoje asmeninėje susisiekimo priemonėje,
- atlikti teisėjo asmens apžiūrą ar kratą,
- atlikti teisėjui priklausančių daiktų ir dokumentų apžiūrą ar poėmį.

Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 2 dalyje taip pat įtvirtinta šio draudimo išimtis – minėtus veiksmus galima atlikti įstatymų nustatytais atvejais.

5. Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 1, 2 dalyse nustatytas teisinis reguliavimas aiškintinas BPK nuostatų kontekste.

5.1. BPK 3² straipsnio „Baudžiamojo proceso ypatumai asmeniui, kuris pagal Lietuvos Respublikos įstatymus ar tarptautinės teisės normas turi imunitetą nuo patraukimo baudžiamojon atsakomybėn“ (2011 m. birželio 21 d. redakcija) 1 dalyje *inter alia* nustatyta, kad nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui, kuris baudžiamojon atsakomybėn gali būti patrauktas tik kompetentingos institucijos leidimu, baudžiamasis procesas pradedamas, tačiau jam negali būti surašytas pranešimas apie įtarimą, jis negali būti apklausiamas kaip įtariamasis ar pripažįstamas įtariamoju, negali būti suimamas ar kitaip suvaržoma jo laisvė; kitos procesinės prievartos priemonės šiam asmeniui taikomos tiek, kiek tai nedraudžiama pagal Lietuvos Respublikos įstatymus. Pagal minėto straipsnio 2 dalį, jeigu atlikus visus nedraudžiamus proceso veiksmus nėra

kompetentingos institucijos leidimo asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn, baudžiamasis procesas turi būti nutrauktas.

5.1.1. Taigi BPK 3² straipsnyje (2011 m. birželio 21 d. redakcija) yra nustatyti, be kita ko, baudžiamojo proceso ypatumai asmenims, kurie pagal Lietuvos Respublikos įstatymus turi imunitetą nuo patraukimo baudžiamojon atsakomybėn: baudžiamasis procesas šiems asmenims gali būti pradedamas, tačiau jie negali būti įtariamaisiais, suimami ar kitaip suvaržoma jų laisvė, kol nėra gautas atitinkamas kompetentingos institucijos leidimas; kitos procesinės prievartos priemonės jiems gali būti taikomos tiek, kiek tai nedraudžiama pagal Lietuvos Respublikos įstatymus; iki minėto kompetentingos institucijos leidimo gavimo gali būti atliekami visi nedraudžiami proceso veiksmai.

Šiame kontekste paminėtina, kad pagal BPK 21 straipsnį (2003 m. balandžio 10 d. redakcija) įtariamasis yra ikiteisminio tyrimo dalyvis (1 dalis); įtariamuoju laikomas asmuo, sulaikytas įtariant, kad jis padarė nusikalstamą veiką, arba asmuo, apklausiamas apie veiką, kurios padarymu jis įtiriamas, arba į apklausą šaukiamas asmuo, kuriam yra surašytas BPK 187 straipsnyje numatytas pranešimas apie įtarimą (2 dalis); kai asmuo slapstosi ar jo buvimo vieta nežinoma, įtariamuoju jis pripažįstamas prokuroro nutarimu ar ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi, o neatidėliotinais atvejais – ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimu (3 dalis) (2010 m. rugsėjo 21 d. redakcija).

5.1.2. Pažymėtina, kad pagal BPK, *inter alia* jo 120 straipsnio 1 dalį (2019 m. sausio 15 d. redakcija), 122–127 straipsnius, suėmimas yra viena iš procesinių prievartos priemonių rūšių (kardomoji priemonė), kuria varžoma asmens laisvė. Pažymėtina ir tai, kad BPK numatytos ir kitos procesinės prievartos priemonės, kurios taip pat vertintinos kaip varžančios asmens laisvę, kaip antai: namų areštas (132 straipsnis (su 2013 m. liepos 2 d. pakeitimu)), laikinas sulaikymas (140 straipsnis (su 2017 m. gegužės 11 d. pakeitimu)), atidavimas į sveikatos priežiūros įstaigą (141 straipsnis (su 2007 m. birželio 28 d. pakeitimu)), atvesdinimas (142 straipsnis (su 2010 m. rugsėjo 21 d. pakeitimu)).

5.1.3. Minėta, kad pagal Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 1 dalį Seimo, o tarp Seimo sesijų – Respublikos Prezidento sutikimo suvaržyti teisėjo laisvę nereikia tuo atveju, kai jis užtinkamas darantis nusikalstamą veiką (*in flagranti*). Šiame kontekste pažymėtina, kad pagal BPK 140 straipsnio „Laikinas sulaikymas“ (2007 m. birželio 28 d. redakcija) 1 dalį prokuroras, ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar kiekvienas asmuo gali sulaikyti asmenį, užkluptą darant nusikalstamą veiką ar tuoj po jos padarymo, o pagal šio straipsnio 2 dalį laikinas sulaikymas, neužklupus asmens nusikalstamos veikos padarymo vietoje ar tuoj po nusikalstamos veikos padarymo, galimas prokuroro ar ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimu tik išimtiniais atvejais, kai yra visos šioje dalyje išvardytos sąlygos: paaiškėja, kad yra BPK numatyti suėmimo

skyrimo pagrindai ir sąlygos; tuoj pat būtina suvaržyti asmeniui laisvę siekiant BPK numatytų kardomųjų priemonių tikslų; nėra galimybės BPK nustatyta tvarka itin skubiai kreiptis į teismą dėl suėmimo skyrimo.

5.1.4. Taigi, atsižvelgiant į nurodytas BPK nuostatas, Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 1 dalis aiškintina kaip reiškianti, kad:

– teisėjas gali būti įtariamuoju, suėmimas ar kitos asmens laisvę suvaržančios procesinės prievartos priemonės, kaip antai namų areštas, laikinas sulaikymas neužklupus darant nusikalstamą veiką, atidavimas į sveikatos priežiūros įstaigą, atvedinimas, jam gali būti taikomos tik gavus Seimo, o tarp Seimo sesijų – Respublikos Prezidento sutikimą;

– be Seimo, o tarp Seimo sesijų – be Respublikos Prezidento sutikimo teisėjas gali būti laikinai sulaikytas užtiktas darantis nusikalstamą veiką (*in flagranti*).

5.2. Kaip minėta, Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 2 dalyje yra nustatyti šie teisėjo atžvilgiu draudžiami atlikti veiksmai: įeiti į teisėjo gyvenamąsias ar tarnybines patalpas, daryti ten arba teisėjo asmeniniame ar tarnybiniame automobilyje, arba kitoje asmeninėje susisiekimo priemonėje apžiūrą, kratą ar poėmį, atlikti teisėjo asmens apžiūrą ar kratą, jam priklausančių daiktų ir dokumentų apžiūrą ar poėmį.

5.2.1. Šiame kontekste paminėtinos šios BPK III dalies „Procesinės prievartos priemonės“ XII skyriuje „Kitos procesinės prievartos priemonės“ įtvirtintos nuostatos:

– BPK 143 straipsnis „Asmens apžiūra“ (su 2003 m. balandžio 10 d. pakeitimu), pagal kurį ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras turi teisę atlikti įtariamojo, nukentėjusiojo ar kito asmens kūno apžiūrą, prireikus nustatyti, ar ant jo kūno yra nusikalstamos veikos pėdsakų arba ypatingų žymių (1 dalis); jeigu asmuo nesutinka, kad būtų atlikta jo kūno apžiūra, ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras priima nutarimą, kuris tam asmeniui privalomas (2 dalis);

– BPK 145 straipsnis „Krata“ (su 2011 m. birželio 21 d. pakeitimu), kuriame nustatyta, kad kai yra pagrindas manyti, kad kokioje nors patalpoje ar kitokioje vietoje yra nusikalstamos veikos įrankių, nusikalstamu būdu gautų ar įgytų daiktų bei vertybių, taip pat daiktų ar dokumentų, galinčių turėti reikšmės nusikalstamai veikai tirti, arba kad koks nors asmuo jų turi, ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras jiems surasti ir paaimti gali daryti kratą (1 dalis); krata daroma motyvuota ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi (3 dalis);

– BPK 146 straipsnis „Asmens krata“, pagal kurį asmens krata daroma pagal tas pačias taisykles kaip ir buto, namo ar kitų patalpų krata (1 dalis); asmens krata, dėl to nepriėmus atskiros nutarties, gali būti daroma: 1) sulaikant ar suimant, 2) kai yra pakankamas pagrindas manyti, kad patalpoje ar kitoje vietoje, kur daromas poėmis ar krata, esantis asmuo slepia prieš savęs daiktus ar dokumentus, galinčius turėti reikšmės nusikalstamai veikai tirti (2 dalis);

– BPK 147 straipsnis „Poėmis“ (su 2011 m. birželio 21 d. pakeitimu), kuriame nustatyta, kad jeigu reikia paimti daiktus ar dokumentus, turinčius reikšmės nusikalstamai veikai tirti, ir tiksliai žinoma, kur jie yra ar kas juos turi, ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras gali daryti poėmį; poėmis daromas motyvuota ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi (1 dalis); jeigu asmenys, turintys paimtinius daiktus ar dokumentus, jų neatiduoda, daiktai ar dokumentai gali būti paimami prievarta (4 dalis);

– BPK 149 straipsnis „Kratos ir poėmio tvarka“ (su 2015 m. birželio 25 d. pakeitimu), kuriame nustatyta: pareigūnas, pradėdamas krata ir poėmį, privalo paskelbti nutartį ar nutarimą dėl kratos ar poėmio ir vieną nutarties ar nutarimo dėl kratos ar poėmio nuorašą įteikti asmeniui, pas kurį daroma krata; po to pareigūnas privalo pareikalauti atiduoti nutartyje ar nutarime nurodytus daiktus ar dokumentus arba nurodyti besislapstančio asmens buvimo vietą (1 dalis); darydamas krata ir poėmį, pareigūnas turi teisę atidaryti užrakintas patalpas ir talpyklas, jeigu atidaryti jas atsisakoma (2 dalis); pareigūnas turi teisę uždrausti patalpoje ar vietoje, kur daroma krata ar poėmis, esantiems, taip pat į šią patalpą ar vietą ateinantiems asmenims išeiti iš jos, susižinoti tarpusavyje arba su kitais asmenimis iki kratos ar poėmio pabaigos (3 dalis); patalpa ar vieta, kur daroma krata ar poėmis, gali būti pareigūnų apsupta (4 dalis);

– BPK 160¹ straipsnis „Procesinių prievartos priemonių taikymas neatidėliotinais atvejais“ (2011 m. birželio 21 d. redakcija), kuriame nustatyta, kad neatidėliotinais atvejais procesinės prievartos priemonės, numatytos BPK 145, 147 straipsniuose, gali būti taikomos ir prokuroro arba ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimu, tačiau visais šiais atvejais per tris dienas nuo nutarimo priėmimo turi būti gauta ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartis, patvirtinanti procesinės prievartos priemonės taikymo teisėtumą (1 dalis).

Taigi pagal BPK 143, 145–147 straipsniuose įtvirtintą teisinį reguliavimą procesinės prievartos priemonės – krata, asmens krata, poėmis – taikomos ne tik įtariamajam, bet ir kitam asmeniui ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi, o procesinė prievartos priemonė – asmens apžiūra, jeigu asmuo nesutinka, kad būtų atlikta jo kūno apžiūra, taikoma ikiteisminio tyrimo pareigūno ar prokuroro nutarimu.

5.2.2. Pagal BPK XIV skyriuje „Ikiteisminio tyrimo veiksmai“ esančio 207 straipsnio „Apžiūra“ 1 dalį turinčius reikšmės nusikalstamai veikai ištirti daiktus ar kitus objektus, kurių nereikia tirti BPK 205 straipsnyje „Objektų tyrimo tvarka“ nustatyta tvarka, apžiūri prokuroras, ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar specialistas. Taigi BPK 207 straipsnyje įtvirtintas ikiteisminio tyrimo veiksmas – turinčių reikšmės nusikalstamai veikai ištirti daiktų ir kitų objektų, kuriais, be kita ko, gali būti patalpa, automobilis, dokumentai, apžiūra.

5.2.3. Pažymėtina, kad įėjimas į gyvenamąsias ar tarnybinės patalpas gali būti minėtų procesinių prievartos priemonių (kratos, poėmio), ikiteisminio tyrimo veiksmo – apžiūros, taip pat

kitų procesinių veiksmų, *inter alia* parodymų patikrinimo vietoje (BPK 196 straipsnis (su 2017 m. gegužės 11 d. pakeitimu)), objektų tyrimo (BPK 205, 206 straipsniai), sudedamąja dalimi.

5.2.4. Atsižvelgiant į nurodytose BPK, *inter alia* jo 143, 145–147, 205–207 straipsnių, nuostatose įtvirtintų procesinių prievartos priemonių ir ikiteisminio tyrimo veiksmų, kurie gali būti taikomi (atliekami) ne tik įtariamųjų, bet ir kitų asmenų atžvilgiu, paskirtį surinkti duomenis, paimti daiktus ar dokumentus, galinčius turėti reikšmės nusikalstamai veikai tirti, ir šių priemonių bei veiksmų turinį, pažymėtina, kad jais savaime nėra suvaržoma asmens laisvė, t. y. jų tikslas yra kitoks nei minėtų asmens laisvę suvaržančių procesinių prievartos priemonių (suėmimo, namų arešto, laikino sulaikymo, atidavimo į sveikatos priežiūros įstaigą, atveddinimo).

5.2.5. Taigi pagal Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 2 dalį, aiškinamą kartu su nurodytomis BPK nuostatomis, Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 1 dalimi, draudžiama be Seimo, o tarp Seimo sesijų – be Respublikos Prezidento sutikimo teisėjui taikyti savaime jo laisvės nevaržančias procesines prievartos priemones (asmens apžiūrą ir kratą, teisėjui priklausančių daiktų ir dokumentų poėmį, taip pat kratą ir poėmį teisėjo gyvenamosiose ar tarnybinėse patalpose, asmeninėje ar tarnybinėje susisiekimui priemonėje), atlikti jam priklausančių daiktų ir dokumentų apžiūrą ir kitus ikiteisminio tyrimo veiksmus, be kita ko, tokius, kurių sudedamoji dalis yra įėjimas į teisėjo gyvenamąsias ar tarnybines patalpas. Vadinasi, pagal Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 2 dalį, aiškinamą kartu su šio straipsnio 1 dalimi, BPK 3² straipsnio (2011 m. birželio 21 d. redakcija) 1 dalimi, siekiant teisėjui taikyti minėtas savaime jo laisvės nevaržančias procesines prievartos priemones ir atlikti nurodytus ikiteisminio tyrimo veiksmus, būtina gauti Seimo, o tarp Seimo sesijų – Respublikos Prezidento sutikimą patraukti teisėją baudžiamojon atsakomybėn (t. y. laikyti jį įtariamuoju), jį suimti ar kitaip suvaržyti jo laisvę.

Pažymėtina, kad, pagal Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 1 dalį gavus Seimo, o tarp Seimo sesijų – Respublikos Prezidento sutikimą patraukti teisėją baudžiamojon atsakomybėn, jį suimti ar kitaip suvaržyti jo laisvę, teisėjo atžvilgiu gali būti atliekami visi BPK nustatyti veiksmai, *inter alia* nurodytieji Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 2 dalyje.

6. Šiame kontekste paminėtina, kad Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 2 dalyje nurodyti veiksmai reglamentuojami ne tik BPK, bet ir kituose įstatymuose, be kita ko, Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse (2015 m. birželio 25 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir (arba) papildymais) (toliau – ANK), kuriame nustatytos administracinių nusižengimų teisenos užtikrinimo prievartos priemonės, kaip antai: asmens apžiūra ir daiktų patikrinimas (595 straipsnio 4 punktas, 598 straipsnis), daiktų ir dokumentų paėmimas (595 straipsnio 5 punktas, 599 straipsnis (su 2018 m. gruodžio 20 d. pakeitimu)), poėmis

(595 straipsnio 6 punktas, 600 straipsnis). Paminėtina ir tai, kad šiomis administracinių nusižengimų teisenos užtikrinimo prievartos priemonėmis, kaip ir minėtomis BPK nustatytomis procesinėmis prievartos priemonėmis ir ikiteisminio tyrimo veiksmiais, savaime nėra suvaržoma asmens fizinė laisvė, t. y. jų tikslas yra surinkti duomenis, paimiti daiktus ar dokumentus, turinčius reikšmės administracinio nusižengimo tyrimui.

ANK 4 straipsnio 4 dalyje *inter alia* yra nustatyta, kad, taikant šį kodeksą ir kitus teisės aktus, negali būti suvaržoma teisėjo laisvė be Seimo, o tarp Seimo sesijų – be Respublikos Prezidento sutikimo.

Taigi pagal Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 2 dalį, aiškinamą kartu su ANK, *inter alia* jo 4 straipsnio 4 dalies, nuostatomis, Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 1 dalimi, draudžiama be Seimo, o tarp Seimo sesijų – be Respublikos Prezidento sutikimo teisėjui taikyti savaime jo laisvės nevaržančias administracinių nusižengimų teisenos užtikrinimo prievartos priemones (asmens apžiūrą ir daiktų patikrinimą, daiktų ir dokumentų paėmimą, poėmį). Vadinasi, pagal šį teisinį reguliavimą, siekiant teisėjui taikyti minėtas savaime jo laisvės nevaržančias administracinių nusižengimų teisenos užtikrinimo prievartos priemones, būtina gauti Seimo, o tarp Seimo sesijų – Respublikos Prezidento sutikimą suvaržyti teisėjo laisvę.

7. Kaip minėta, Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 2 dalyje įtvirtinta draudimo teisėjui taikyti joje nurodytas savaime teisėjo laisvės nevaržančias procesines priemones (apžiūrą, kratą, poėmį, asmens apžiūrą, asmens kratą ir atlikti kitus procesinius veiksmus, be kita ko, kurių sudedamoji dalis yra įėjimas į teisėjo gyvenamąsias ar tarnybines patalpas) išimtis – be šio įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 1 dalyje nurodyto Seimo (tarp Seimo sesijų – be Respublikos Prezidento) sutikimo minėtas priemones galima taikyti įstatymų nustatytais atvejais.

7.1. Šiame kontekste pažymėtina, jog Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 3 dalyje *inter alia* nustatyta, kad įstatymų nustatytais pagrindais ir tvarka pradėti naudoti prieš teisėją kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdus ir priemones galima tik kriminalinės žvalgybos pagrindinės institucijos vadovo ar jo įgaliotų pareigūnų sprendimu, sutikus generaliniam prokurorui ar jo įgaliotam Generalinės prokuratūros ar apygardos prokuratūros prokurorui, kontroliuojančiam kriminalinės žvalgybos veiksmų teisėtumą ir koordinuojančiam jų vykdymą.

Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatyme (2012 m. spalio 2 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) reglamentuojami kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdai ir priemonės, *inter alia* apžiūra, kuri yra kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdas, kai informacija gaunama ir fiksuojama viešai, užšifruotai ar slapta apžiūrint daiktus, dokumentus,

patalpas, transporto priemones, vietoę, asmenis ar kitus objektus (2 straipsnio 3 dalis), slaptas patekimas į asmens būstą, tarnybines ir kitas patalpas, uędaras teritorijas, transporto priemones (11 straipsnis).

7.2. Taigi, aięskinant Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 1–3 dalyse nustatytą teisinę reguliavimą kartu su nurodytomis Kriminalinės žvalgybos įstatymo nuostatomis, pažymėtina, kad pagal šį teisinę reguliavimą teisėjo atžvilgiu taikyti Kriminalinės žvalgybos įstatyme nustatytus kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdus ir veiksmus, *inter alia* apžiūrą, slaptą patekimą į asmens būstą, tarnybines ir kitas patalpas, transporto priemones, galima be Seimo ar Respublikos Prezidento sutikimo.

8. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad su Konstitucinio Teismo teisėjo imunitetu susiję santykiai reglamentuojami Konstitucinio Teismo įstatyme (1993 m. vasario 3 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir (arba) papildymais).

8.1. Konstitucinio Teismo įstatymo 8 straipsnyje „Konstitucinio Teismo teisėjo neliečiamybė“ (2008 m. lapkričio 11 d. redakcija) nustatyta:

– Konstitucinio Teismo teisėjas be Seimo sutikimo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas, negali būti kitaip suvaržoma jo laisvė, išskyrus atvejus, kai jis užtinkamas darantis nusikaltimą (*in flagranti*) (2 dalis);

– įeiti į gyvenamąsias ar tarnybines Konstitucinio Teismo teisėjo patalpas, daryti ten arba jo asmeniniame ar tarnybiniame automobilyje, arba kitoje asmeninėje susisiekimo priemonėje apžiūrą, kratą arba poėmį, taip pat atlikti Konstitucinio Teismo teisėjo asmens apžiūrą ar kratą, jam priklausančių daiktų bei dokumentų apžiūrą ar poėmį leidžiama tik tada, kai nustatyta tvarka Konstitucinio Teismo teisėjui yra iškelta baudžiamoji byla (4 dalis).

8.2. Taigi Konstitucinio Teismo įstatymo 8 straipsnio (2008 m. lapkričio 11 d. redakcija) 2 dalyje yra įtvirtintas Konstitucinio Teismo teisėjo imunitetas nuo patraukimo baudžiamojon atsakomybėn, suėmimo ir kitokio jo laisvės suvaržymo: Konstitucinio Teismo teisėjas negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, negali būti suimtas arba kitaip suvaržyta jo laisvė be Seimo sutikimo, taip pat įtvirtinta šios taisyklės išimtis: tokio sutikimo nereikia tuo atveju, kai Konstitucinio Teismo teisėjas užtinkamas darantis nusikaltimą (*in flagranti*).

Šį teisinę reguliavimą aięskinant minėtų BPK 3² straipsnio 1 dalies, 120 straipsnio 1 dalies (2019 m. sausio 15 d. redakcija), 122–127, 132, 140–142 straipsnių kontekste pažymėtina, kad pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 8 straipsnio (2008 m. lapkričio 11 d. redakcija) 2 dalį Konstitucinio Teismo teisėjas gali būti įtariamuoju, jam gali būti taikomas suėmimas ar kitos asmens laisvę suvaržančios procesinės prievartos priemonės, kaip antai namų areštas, laikinas sulaikymas neuęklupus darant nusikalstamą veiką, atidavimas į sveikatos priežiūros įstaigą,

atvesdinimas, tik gavus Seimo sutikimą; tokio sutikimo nėra reikalaujama, jeigu Konstitucinio Teismo teisėjas laikinai sulaikomas užklupus darant nusikaltimą (*in flagranti*).

8.3. Konstitucinio Teismo įstatymo 8 straipsnio (2008 m. lapkričio 11 d. redakcija) 4 dalyje yra įtvirtinta, kad tik tada, kai nustatyta tvarka Konstitucinio Teismo teisėjui yra iškelta baudžiamoji byla, leidžiama atlikti šiuos veiksmus: įeiti į Konstitucinio Teismo teisėjo gyvenamąsias ar tarnybines patalpas; daryti Konstitucinio Teismo teisėjo gyvenamosiose ar tarnybinėse patalpose arba jo asmeniniame ar tarnybiniame automobilyje, arba kitoje asmeninėje susisiekimo priemonėje apžiūrą, kratą arba poėmį; atlikti Konstitucinio Teismo teisėjo asmens apžiūrą ar kratą; atlikti Konstitucinio Teismo teisėjui priklausančių daiktų bei dokumentų apžiūrą ar poėmį.

Aiškinant Konstitucinio Teismo įstatymo 8 straipsnio (2008 m. lapkričio 11 d. redakcija) 4 dalį svarbu atskleisti joje įtvirtintos nuostatos „Konstitucinio Teismo teisėjui yra iškelta baudžiamoji byla“ turinį. Palyginus iki 2003 m. gegužės 1 d. galiojusio BPK 125 straipsnyje „Vados ir pagrindai baudžiamajai bylai iškelti“ (1961 m. birželio 26 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir (arba) papildymais) nustatytą teisinį reguliavimą su nustatytuoju BPK 166 straipsnyje „Ikiteisminio tyrimo pradžia“ (2007 m. birželio 28 d. redakcija) matyti, kad vietoj baudžiamosios bylos iškėlimo buvo numatytas ikiteisminio tyrimo pradėjimas. Vadinasi, minėta nuostata „Konstitucinio Teismo teisėjui yra iškelta baudžiamoji byla“ aiškintina kaip reiškianti, kad yra pradėtas ikiteisminis tyrimas ir jame Konstitucinio Teismo teisėjas yra įtariamasis. Kaip minėta, pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 8 straipsnio (2008 m. lapkričio 11 d. redakcija) 2 dalį Konstitucinio Teismo teisėjas gali būti įtariamuoju tik gavus Seimo sutikimą.

8.4. Aiškinant Konstitucinio Teismo įstatymo 8 straipsnio (2008 m. lapkričio 11 d. redakcija) 4 dalį kartu su šio straipsnio 2 dalimi pažymėtina, kad be Seimo sutikimo draudžiama atlikti šiuos veiksmus: įeiti į gyvenamąsias ar tarnybines Konstitucinio Teismo teisėjo patalpas, daryti ten arba jo asmeniniame ar tarnybiniame automobilyje, arba kitoje asmeninėje susisiekimo priemonėje apžiūrą, kratą arba poėmį, taip pat atlikti Konstitucinio Teismo teisėjo asmens apžiūrą ar kratą, jam priklausančių daiktų bei dokumentų apžiūrą ar poėmį. Vadinasi, pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 8 straipsnio (2008 m. lapkričio 11 d. redakcija) 4 dalį, aiškinamą kartu su šio straipsnio 2 dalimi, BPK 3² straipsnio (2011 m. birželio 21 d. redakcija) 1 dalimi, siekiant Konstitucinio Teismo teisėjo atžvilgiu atlikti minėtus veiksmus, būtina gauti Seimo sutikimą patraukti Konstitucinio Teismo teisėją baudžiamojon atsakomybėn (t. y. laikyti jį įtariamuoju), jį suimti ar kitaip suvaržyti jo laisvę.

Šiame kontekste pažymėtina, kad Konstitucinio Teismo įstatymo 8 straipsnio (2008 m. lapkričio 11 d. redakcija) 4 dalyje nurodyti veiksmai yra tapatūs nurodytiesiems Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 2 dalyje.

II

Europiniai teisėjo imuniteto standartai

9. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste paminėtinos Europos Tarybos institucijų priimtų dokumentų, kuriuose atskleidžiami teisėjų nepriklausomumo ir jų imuniteto aspektai, nuostatos.

10. Europos Tarybos Ministrų Komiteto 2010 m. lapkričio 17 d. rekomendacijoje Nr. (2010)12 „Dėl teisėjų: nepriklausomumas, veiksmingumas ir atsakomybė“, skirtoje *inter alia* priemonėms, užtikrinančioms teisėjų nepriklausomumą, veiklos efektyvumą, garantijas ir atsakomybę, stiprinti, įtvirtintas teismų ir teisėjų nepriklausomumo principas, pažymint, kad kiekvieno teisėjo nepriklausomumas užtikrinamas garantuojant visos teisminės valdžios nepriklausomumą, kuris yra esminis teisinės valstybės principo elementas (4 punktas).

Kartu pažymėta ir tai, kad baudžiamoji atsakomybė negali būti taikoma teisėjams (išskyrus tyčinę nusikalstamą veiką) už teisės aiškinimą, faktų vertinimą ar įrodymų tyrimą sprendžiant bylas (68 punktas); tačiau kai nevykdo teisminių funkcijų, teisėjai yra traukiami civilinėn, baudžiamojon ir administracinėn atsakomybėn taip pat, kaip ir kiti asmenys (71 punktas).

11. Konsultacinė Europos teisėjų taryba (CCJE), kuri yra patariamoji Europos Tarybos institucija teisėjų nepriklausomumo, nešališkumo ir kompetencijos klausimais, ne kartą nagrinėjo teisėjo imuniteto apimties klausimą.

11.1. Didžiojoje teisėjų chartijoje (Pagrindiniuose principuose), priimtoje 2010 m. lapkričio 17 d., pažymėta, kad teismų ir teisėjų nepriklausomumas garantuojamas teisminėje veikloje, be kita ko, užtikrinant teisėjo imunitetą (4 punktas).

11.2. Konsultacinės Europos teisėjų tarybos 2002 m. lapkričio 19 d. nuomonėje Nr. 3 (2002) „Dėl profesinio teisėjų elgesio, ypač etikos, teisėjo pareigoms netinkamo elgesio, nešališkumo, principų ir taisyklių“ pažymėta, kad teisėjai, kurie, vykdydami savo pareigas, padaro nusikaltimą, neturi imuniteto baudžiamajame procese (52 punktas); teisėjams turėtų būti taikoma baudžiamoji atsakomybė už nusižengimus, padarytus ne darbo metu, tačiau ne už netyčinius nusižengimus vykdant pareigas (75 punktas).

11.3. Konsultacinės Europos teisėjų tarybos 2015 m. spalio 16 d. nuomonėje Nr. 18 (2015) „Teisminės valdžios vieta ir jos santykis su kitomis valstybės valdžiomis modernioje demokratijoje“ pažymėta, kad teisėjų nepriklausomumas nėra jų išimtinė teisė ar privilegija ginti savo pačių interesus: jis jiems suteiktas tam, kad jie galėtų užtikrinti teisės viršenybę ir teisingumo interesus (10 punktas); visi teisėjų veiksmai turi atitikti jų profesinio elgesio, drausminės atsakomybės ir, laikantis teisėjų nepriklausomumą ir nešališkumą užtikrinančių sąlygų, baudžiamosios teisės principus; kadangi teisėjų etika ir sąžiningumas yra itin svarbūs visuomenės pasitikėjimui teismine valdžia, teisėjai privalo elgtis sąžiningai tiek atlikdami savo pareigas, tiek

asmeniniame gyvenime, ir privalo atsakyti už savo elgesį, jei jis neatitinka pripažintų normų; visuomenės pasitikėjimas teisėjais ir jiems suteikti platūs įgaliojimai suponuoja tai, kad teisėjams turi būti galima taikyti atsakomybę ir net pašalinti juos iš einamų pareigų; tai ypač svarbu teisėjų korupcijos atvejais, kurie iš esmės sumenkina visuomenės pasitikėjimą teismo nešališkumu ir nepriklausomumu (33 punktas).

12. Šioje konstitucinės justicijos byloje paminėtinis Europos komisijos „Demokratija per teisę“ (Venecijos komisijos), veikiančios kaip Europos Tarybos patariamoji institucija, aktualių dokumentų nuostatos.

12.1. Venecijos komisija 2010 m. kovo 12–13 d. 82-ojoje plenarinėje sesijoje priėmė Ataskaitos apie teismų sistemos nepriklausomumą I dalį „Teisėjų nepriklausomumas“. Šioje ataskaitoje pažymėta, jog neginčijama, kad teisėjai turėtų būti apsaugoti nuo neleistinos išorinės įtakos; siekiant šio tikslo, jie turėtų naudotis funkcinio – ir tik funkcinio – imunitetu (imunitetu nuo baudžiamojo persekiojimo už veiksmus, atliktus vykdant savo pareigas, išskyrus imunitetą nuo tyčinių nusikaltimų) (61 punktas, 82 punkto 10 dalis).

12.2. Venecijos komisijos 2003 m. birželio 13–14 d. 55-ojoje plenarinėje sesijoje priimtoje nuomonėje Nr. 246/2003 „Dėl Bulgarijos teismų sistemos reformos“ pažymėta, kad itin platus imunitetas, garantuojamas *inter alia* teisėjams, yra viena iš kovos su nusikalstamumu ir korupcija, įskaitant teisėjų korupciją, neveiksmingumo priežasčių; todėl teisėjai neturėtų turėti bendro imuniteto (angl. *general immunity*), saugančio juos nuo baudžiamojo persekiojimo už nusikalstamas veikas, už kurias jie turėtų atsakyti teismuose (13 punktas, 15 punkto a dalis).

12.3. Venecijos komisijos 2011 m. kovo 25–26 d. 86-ojoje plenarinėje sesijoje priimtoje nuomonėje Nr. 610/2011 „Dėl Turkijos teisėjų ir prokurorų įstatymo projekto“ kritiškai vertinamas teisinis reguliavimas, pagal kurį teisėjai, įtariamai padarę nusikaltimą, negali būti *inter alia* apieškomi ar apklausiami arba jų namuose negali būti atliekama krata, išskyrus atvejus, kai pažeidėjas užtinkamas darantis nusikaltimą (*in flagranti*); Venecijos komisija kritikuoja teisėjų išskyrimą reglamentuojant *inter alia* apieškojimą ar apklausą, išskyrus atvejus, kai tokiais veiksmais būtų tiesiogiai kišamasi į teisingumo vykdymą (88 punktas).

12.4. Venecijos komisijos 2013 m. kovo 8–9 d. 94-ojoje plenarinėje sesijoje priimtoje *Amicus curiae* nuomonėje Moldovos Respublikos Konstituciniam Teismui Nr. 698/2012 „Dėl teisėjų imuniteto“ nurodyta, kad Venecijos komisija nuosekliai remia ribotą funkcinį teisėjo imunitetą (16 punktas), t. y. imunitetą nuo baudžiamojo persekiojimo tik už teisėtus veiksmus, atliktus teisėjams vykdant savo funkcijas (19 punktas).

Šioje nuomonėje taip pat pabrėžta, kad teisėjo imunitetas yra teisėjo nepriklausomumo sampratos dalis; teisėjo imunitetas nėra savitiksliis, jo paskirtis – užtikrinti teisėjo, kuris turėtų turėti galimybę nagrinėti bylas nebijodamas civilinės ar baudžiamosios atsakomybės už sąžiningai

priimamus sprendimus, nepriklausomumą (20 punktas). Kaip nurodoma Europos Tarybos Kovos su korupcija valstybių grupės (GRECO) ataskaitoje, viena iš teisėjo imuniteto rūšių yra procesinis imunitetas (21 punktas). Teisėjai, kaip ir kiti asmenys, turėtų būti baudžiami už jų padarytus nusikaltimus; negali būti imuniteto nuo jokios nusikalstamos veikos; teisėjai neabejotinai turi būti traukiami baudžiamojon atsakomybėn už visus nusikaltimus (22 punktas). Teisėjo procesinis imunitetas, saugantis teisėją nuo baudžiamojo persekiojimo, turėtų būti skirtas teisėjui apsaugoti ne nuo baudžiamojo persekiojimo apskritai, o tik nuo neteisingų ar melagingų kaltinimų, keliamų teisėjui siekiant jam daryti poveikį (23 punktas).

Šioje Venecijos komisijos nuomonėje taip pat pažymėta, kad nors kai kuriose valstybėse, ypač Rytų Europoje, kur neteisėtų kaltinimų siekiant daryti poveikį teisėjams grėsmė yra didesnė, imunitetas nuo baudžiamosios atsakomybės teisėjams suteikiamas kaip papildoma garantija, nėra tarptautiniu mastu pripažintų nuostatų, pagal kurias teisėjams privalėtų būti suteikiamas toks imunitetas; priešingai, pagal tarptautinius standartus tuo atveju, kai teisėjai nevykdo teisminių funkcijų, jie atsako pagal civilinę, baudžiamąją ir administracinę teisę taip pat, kaip ir kiti piliečiai (53 punktas). Daugumoje Europos valstybių teisėjai neturi imuniteto nuo baudžiamosios atsakomybės, nors ir šiose valstybėse teisėjų nepriklausomumas yra didelė vertybė (53 punktas). Todėl nors funkcinės garantijos yra reikalingos siekiant užtikrinti teisėjų nepriklausomumą nuo neleistinos išorinės įtakos, platus imunitetas tam nėra reikalingas; teismų ir teisėjų nepriklausomumas nepriklauso nuo plataus imuniteto, o teisėjai turėtų atsakyti už bet kokius nusikaltimus, atsižvelgiant į tai, kad jie gali naudotis visomis įprastomis gynybos, apeliacijos ir kitomis priemonėmis, kurios yra teisinės valstybės principo sudedamoji dalis (54 punktas).

12.5. Venecijos komisijos 2015 m. birželio 19–20 d. 103-iojoje plenarinėje sesijoje priimtoje nuomonėje Nr. 802/2015 „Dėl Ukrainos Konstitucijos pataisų, susijusių su parlamento narių ir teisėjų imunitetu, projekto“ pažymėta, kad griežtų europinių standartų dėl teisėjo imuniteto nėra; valstybės narės, reguliuodamos teisėjo imuniteto santykius, turi plačią vertinimo laisvę (23 punktas); kartu pabrėžta, kad, kaip jau minėta, teisėjams neturėtų būti suteiktas bendras imunitetas, jie turėtų turėti tik funkcinį imunitetą, t. y. imunitetą dėl veiksmų, atliktų vykdant teismines funkcijas, platus imunitetas nėra būtinas tam, kad būtų užtikrintas teisėjų nepriklausomumas (25 punktas); teisėjams negalima teikti privilegijų dėl nusikalstamų veikų, nesusijusių su teisingumo vykdymu, už jas jie atsako, kaip ir kiti asmenys, bendra tvarka (26 punktas).

12.6. Venecijos komisija 2017 m. kovo 10–11 d. 110-ojoje plenarinėje sesijoje priimtoje *Amicus curiae* nuomonėje Moldovos Respublikos Konstituciniam Teismui Nr. 880/2017 „Dėl teisėjų baudžiamosios atsakomybės“ priminė, kad teisėjams taikomas imunitetas nuo persekiojimo už veiksmus, atliktus vykdant teismines funkcijas, išskyrus nusikaltimo padarymo atvejus, t. y.

funkcinis imunitetas, yra sudedamoji platesnės teismų ir teisėjų nepriklausomumo sampratos dalis (9 punktas). Šioje nuomonėje pažymėta, kad turi būti rasta pusiausvyra tarp, viena vertus, imuniteto, kaip priemonės teisėjui apsaugoti nuo neleistino spaudimo, taip pat nuo valstybės ar kitų asmenų piktnaudžiavimo savo įgaliojimais, ir, kita vertus, to, kad teisėjas negali būti viršesnis už įstatymą (17 punktas).

12.7. Venecijos komisijos 2019 m. gruodžio 6–7 d. 121-ojoje plenarinėje sesijoje priimtoje *Amicus curiae* nuomonėje Moldovos Respublikos Konstituciniam Teismui Nr. 967/2019 „Dėl Konstitucinio Teismo teisėjų baudžiamosios atsakomybės“ pažymėta, kad imunitetas, suteikiamas *inter alia* teisėjams, yra nediskriminavimo ir asmenų lygybės prieš įstatymą principo, kuris yra vienas iš kertinių teisinės valstybės principų, išimtis (8 punktas). Todėl itin svarbu, kad teisėjams suteikiamas imunitetas būtų ne bendras, o funkcinis, t. y. visuomet turėtų būti siejamas su institucijos, kurioje asmuo dirba ar kuriai atstovauja, veikla; nė vienas asmuo neturėtų išvengti baudžiamosios ar kitos rūšies atsakomybės dėl veiksmų, nesusijusių su jo profesine veikla (9 punktas). Venecijos komisijos nuomone, funkcinis imunitetas neleidžia išvengti baudžiamojo persekiojimo su bylų sprendimu nesusijusiais atvejais, nes nusikalstamas veikas gali padaryti bet kuris asmuo, įskaitant konstitucinio teismo teisėjus (24 punktas).

13. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste paminėtinos kai kurios teisės aktų, reguliuojančių tarptautinių teismų teisėjų imunitetą, nuostatos.

13.1. Pagal 1950 m. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 51 straipsnį, vykdydami savo funkcijas, Europos Žmogaus Teisių Teismo teisėjai turi teisę naudotis privilegijomis ir imunitetais, nustatytais Europos Tarybos statute ir pagal jo nuostatas sudarytuose susitarimuose. Europos Žmogaus Teisių Teismo teisėjų imunitetui reguliuoti yra skirtas 1996 m. Europos Tarybos privilegijų ir imunitetų pagrindinio susitarimo Šeštasis protokolai, kurio 4 straipsnyje nustatyta, kad privilegijos ir imunitetai teisėjams taikomi ne dėl jų pačių asmeninės naudos, bet siekiant garantuoti jų funkcijų vykdymo nepriklausomumą; privalu panaikinti teisėjo imunitetą kiekvienu atveju, kai toks imunitetas gali kliudyti vykdyti teisingumą ir kai imuniteto panaikinimas nepakenks tikslui, dėl kurio jis buvo suteiktas.

13.2. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo teisėjų imunitetą reglamentuoja Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo Protokolo (Nr. 3) dėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto nuostatos, pagal kurias teisėjams suteikiamas imunitetas nuo jurisdikcijos (3 straipsnis). Europos Sąjungos Teisingumo Teismo teisėjams taikomos ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo Protokolo (Nr. 7) dėl Europos Sąjungos privilegijų ir imunitetų nuostatos, pagal kurias kiekviena Sąjungos institucija privalo atšaukti savo pareigūno ar kito tarnautojo imunitetą, jei, šios institucijos nuomone, tokio imuniteto atšaukimas neprieštarauja Sąjungos interesams (17 straipsnis).

14. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste paminėtinas Moldovos Respublikos

Konstitucinio Teismo 2013 m. rugsėjo 5 d. sprendimas byloje Nr. 33a/2012. Jame pažymėta, kad teisėjų nepriklausomumas nėra savitikslis, tai yra ne teisėjų privilegija, bet garantija, apsauganti nuo išorinio spaudimo priimant sprendimus ir užtikrinanti teisėjams galimybę vykdyti jiems priskirtas funkcijas, be kita ko, ginti žmogaus teises ir laisves.

Minėtame Moldovos Respublikos Konstitucinio Teismo sprendime pažymėta ir tai, kad teisėjams taikomas imunitetas nėra absoliutus. Konstitucinis teismų nepriklausomumo principas neatskiriamas nuo teisėjų atsakomybės principo. Įstatymų leidėjas privalo įstatymu nustatyti tokias teismų ir teisėjų nepriklausomumo garantijas, kuriomis būtų užtikrinta pusiausvyra tarp teisėjų nepriklausomumo ir jų atsakomybės bei visuomenės pasitikėjimo teismų priimamais sprendimais. Imunitetas neturėtų tapti kliūtimi įgyvendinant pagrindines teisingumo funkcijas ir uždavinius, taip pat demokratinius teisinės valstybės principus. Taigi teisėjui taikomas imunitetas negali būti aiškinamas kaip kliūtis pritaikyti teisėjui baudžiamąją ir drausminę atsakomybę.

III

Konstitucijos nuostatos ir oficialioji konstitucinė doktrina

15. Šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama teisinio reguliavimo, susijusio su teisėju imunitetu, atitiktis Konstitucijos 109 straipsnio 2 daliai, 114 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

16. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis teisinės valstybės principas yra itin talpus, apimantis daug tarpusavyje susijusių imperatyvų (*inter alia* 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas, 2017 m. birželio 26 d., 2020 m. vasario 6 d. nutarimai); šis konstitucinis principas įkūnija ir Konstitucijos preambulėje įtvirtintą atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės siekį (*inter alia* 2002 m. rugsėjo 19 d., 2004 m. gruodžio 13 d., 2017 m. birželio 26 d. nutarimai). Konstitucinis teisinės valstybės principas neatsiejamas ir nuo Konstitucijoje, *inter alia* jos 29 straipsnyje, įtvirtinto asmenų lygiateisiškumo principo (*inter alia* 2012 m. vasario 6 d., 2014 m. balandžio 14 d., 2019 m. rugsėjo 19 d. nutarimai).

16.1. Konstitucijos preambulėje įtvirtintas atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės siekis suponuoja tai, kad privalu stengtis užtikrinti, kad kiekvienas asmuo ir visa visuomenė būtų saugūs nuo nusikalstamų kėsinių (*inter alia* 2006 m. sausio 16 d., 2012 m. birželio 4 d., 2017 m. kovo 15 d. nutarimai). Užtikrinti tokį saugumą yra viena iš valstybės priedermių ir vienas iš prioritetinių uždavinių (*inter alia* 2000 m. gegužės 8 d., 2004 m. gruodžio 29 d., 2017 m. kovo 15 d. nutarimai). Konstitucijoje yra įtvirtinta tokia demokratinės teisinės valstybės samprata, pagal kurią valstybė ne tik siekia saugoti ir ginti asmenį ir visuomenę nuo nusikaltimų ir kitų pavojingų teisės pažeidimų, bet ir sugeba tai daryti veiksmingai (*inter alia* 2004 m. gruodžio 29 d., 2006 m. sausio 16 d., 2017 m. birželio 26 d. nutarimai).

Iš Konstitucijos kylanti valstybės priedermė užtikrinti kiekvieno asmens ir visos visuomenės saugumą nuo nusikalstamų kėsinių suponuoja ne tik įstatymų leidėjo teisę ir pareigą įstatymais apibrėžti nusikalstamas veikas ir nustatyti baudžiamąją atsakomybę už jas, bet ir jo teisę bei pareigą reglamentuoti su nusikalstamų veikų atskleidimu bei tyrimu ir baudžiamųjų bylų nagrinėjimu susijusius santykius – baudžiamojo proceso santykius; baudžiamojo proceso santykiai įstatymu turi būti reguliuojami taip, kad būtų sudarytos teisinės prielaidos greitai atskleisti ir išsamiai ištirti nusikalstamas veikas, teisingai nubausti nusikalstamas veikas padariusius asmenis (ar kitaip pagal įstatymą išspręsti jų baudžiamosios atsakomybės klausimą), taip pat teisinės prielaidos užtikrinti, kad niekas nekaltas nebūtų nuteistas; būtina siekti, kad būtų užtikrinta nukentėjusių nuo nusikalstamų veikų asmenų teisių apsauga, taip pat kad nebūtų nepagrįstai suvaržytos asmenų, padariusių nusikalstamas veikas, teisės; baudžiamojo proceso teisinis reguliavimas neturi sudaryti prielaidų vilkinti nusikalstamų veikų tyrimą ir baudžiamųjų bylų nagrinėjimą, taip pat prielaidų baudžiamojo proceso dalyviams piktnaudžiauti procesinėmis ar kitomis teisėmis; kitaip pasunkėtų valstybės konstitucinės priedermės teisėtomis priemonėmis užtikrinti kiekvieno asmens ir visos visuomenės saugumą, konstitucinėmis vertybėmis grindžiamą teisinę tvarką įgyvendinimas (*inter alia* 2006 m. sausio 16 d., 2013 m. lapkričio 15 d., 2017 m. birželio 26 d. nutarimai).

16.2. Konstitucijos 29 straipsnio 2 dalyje yra įtvirtintas asmenų nediskriminavimo ir privilegijų neteikimo principas (*inter alia* 2010 m. gegužės 28 d., 2014 m. spalio 30 d. nutarimai). Konstitucija nesaugo ir negina tokių asmens įgytų teisių, kurios savo turiniu yra privilegijos; privilegijų gynimas ir apsauga reikštų, kad yra pažeidžiami konstituciniai asmenų lygiateisiškumo, teisingumo principai, Konstitucijoje įtvirtintas darnios visuomenės imperatyvas, taigi ir konstitucinis teisinės valstybės principas (*inter alia* 2004 m. gruodžio 13 d., 2007 m. liepos 5 d., 2014 m. liepos 3 d. nutarimai).

17. Konstitucijos 109 straipsnio 2 dalyje nustatyta: „Teisėjas ir teismai, vykdydami teisingumą, yra nepriklausomi.“

Taigi Konstitucijos 109 straipsnio 2 dalyje įtvirtinto teisėjo ir teismų nepriklausomumo paskirtis – užtikrinti teisingumo vykdymą, kuris yra išskirtinė teisminės valdžios funkcija (pagal Konstitucijos 109 straipsnio 1 dalį teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai). Kaip yra pažymėjęs Konstitucinis Teismas, teisingumo vykdymo funkcija lemia teisėjo ir teismų nepriklausomumą; teisėjas gali vykdyti teisingumą tik būdamas nepriklausomas nuo byloje dalyvaujančių šalių, valstybės valdžios institucijų, pareigūnų, politinių ir visuomeninių susivienijimų, fizinių ir juridinių asmenų (*inter alia* 2001 m. liepos 12 d., 2004 m. gegužės 13 d., 2014 m. gegužės 8 d. nutarimai).

Konstitucinis Teismas ne kartą yra pažymėjęs, kad teisėjo ir teismų nepriklausomumas – ne savitiksliis dalykas, bet vienas esminių demokratinės teisinės valstybės principų, būtina žmogaus

teisių ir laisvių apsaugos sąlyga. Teisėjo ir teismų nepriklausomumas yra ne privilegija, bet viena svarbiausių teisėjo ir teismų pareigų, kylanti iš Konstitucijoje garantuotos kiekvieno asmens, manančio, kad jo teisės ar laisvės yra pažeidžiamos, teisės turėti nešališką ginčo arbitražą, kuris pagal Konstituciją ir įstatymus iš esmės išspręstų kilusį teisinį ginčą (*inter alia* 1995 m. gruodžio 6 d., 2006 m. gegužės 9 d., 2010 m. birželio 29 d. nutarimai).

Konstitucijoje įtvirtintas teisėjo ir teismų nepriklausomumo principas įpareigoja įstatymų leidėją nustatyti tokias teisėjo ir teismų nepriklausomumo garantijas, kurios užtikrintų teismo nešališkumą priimant sprendimą, neleistų kištis į teisėjo ir teismo veiklą įgyvendinant teisingumą (2001 m. liepos 12 d., 2006 m. kovo 28 d. nutarimai, 2014 m. kovo 10 d. sprendimas). Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje konstatuota, kad teisėjo ir teismų nepriklausomumas, taip pat jų nešališkumas gali būti užtikrinami įvairiomis priemonėmis, *inter alia* įstatymais įtvirtinant, be kita ko, jų procesinį nepriklausomumą, teisėjų statusą (*inter alia* 1999 m. gruodžio 21 d., 2001 m. vasario 12 d. nutarimai, 2014 m. kovo 10 d. sprendimas); teisėjo nepriklausomumas yra užtikrinamas *inter alia* nustatant teisėjo asmens neliečiamumo garantijas (*inter alia* 2007 m. spalio 22 d., 2011 m. vasario 14 d., 2014 m. gegužės 8 d. nutarimai).

18. Kaip Konstitucinis Teismas konstatavo 2003 m. gegužės 30 d. nutarime, viena iš Konstitucijoje įtvirtintų teisėjo nepriklausomumo garantijų yra teisėjo imunitetas, įtvirtintas *inter alia* Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalyje, pagal kurią teisėjas negali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn, suimtas, negali būti kitaip suvaržyta jo laisvė be Seimo, o tarp Seimo sesijų – be Respublikos Prezidento sutikimo. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad imunitetas – tai asmens neliečiamybės papildomos garantijos, reikalingos ir būtinos to asmens pareigoms tinkamai atlikti (2000 m. gegužės 8 d. nutarimas).

18.1. Pažymėtina, kad pagal Konstituciją, *inter alia* jos 114 straipsnio 2 dalį, aiškinamą kartu su Konstitucijos 109 straipsnio 2 dalimi, teisėjo imunitetas nėra savitikslis. Pabrėžtina, kad konstitucinis teisėjo imunitetas yra funkcinio pobūdžio: jo paskirtis – garantuoti teisėjo nepriklausomumą, kad būtų užtikrintas teisingumo vykdymas. Tik tokia teisėjo imuniteto samprata yra suderinama su iš Konstitucijos kylančia demokratinės teisinės valstybės priederme užtikrinti kiekvieno asmens ir visos visuomenės saugumą nuo nusikalstamų kėsinių, *inter alia* įstatymų leidėjo pareiga teisiniu reguliavimu sudaryti prielaidas greitai atskleisti ir išsamiai ištirti nusikalstamas veikas ir kitus teisės pažeidimus, teisingai išspręsti šias nusikalstamas veikas ar kitus teisės pažeidimus padariusių asmenų teisinės atsakomybės klausimą. Taigi Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalyje teisėjo imunitetas nėra įtvirtintas tam, kad būtų sudarytos prielaidos teisėjui išvengti baudžiamosios ar kitos teisinės atsakomybės už nusikalstamą veiką ar kitus teisės pažeidimus. Kitoks teisėjo imuniteto aiškinimas, esą įstatymų leidėjas gali įtvirtinti platesnio pobūdžio teisėjo imunitetą, nei nustatytasis Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalyje, būtų

nesuderinamas su Konstitucijoje įtvirtinta demokratinės teisinės valstybės samprata, *inter alia* su minėta konstitucine valstybės priederme užtikrinti kiekvieno asmens ir visos visuomenės saugumą nuo nusikalstamų kėsinių, taip pat teisėjai būtų nepagrįstai išskirti iš visuomenės ir tai suponuotų pagal Konstitucijos 29 straipsnio 2 dalį draudžiamą privilegiją.

Pažymėtina ir tai, kad pagal Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalį reikalavimas gauti Seimo ar Respublikos Prezidento sutikimą patraukti teisėją baudžiamojon atsakomybėn, suimti ar kitaip suvaržyti jo laisvę yra nustatytas tam, kad būtų galima maksimaliai apsaugoti teisėją nuo nepagrįsto patraukimo baudžiamojon atsakomybėn, suėmimo ar kitokio jo laisvės suvaržymo, kuriuo būtų siekiama daryti poveikį teisėjo sprendimams.

18.2. Aiškinant Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalį, pagal kurią teisėjas *inter alia* negali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn be Seimo, o tarp Seimo sesijų – be Respublikos Prezidento sutikimo, pažymėtina, kad toks Seimo ar Respublikos Prezidento sutikimas gali būti duodamas tik tais atvejais, kai įstatymų nustatyta tvarka yra surinkta pakankamai duomenų, leidžiančių įtarti teisėją padarius nusikalstamą veiką.

18.3. Pažymėtina ir tai, kad Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalis, pagal kurią teisėjas *inter alia* negali būti suimtas ar kitaip suvaržyta jo laisvė be Seimo, o tarp Seimo sesijų – be Respublikos Prezidento sutikimo, aiškintina kartu su Konstitucijos 20 straipsnio 1 dalimi, pagal kurią žmogaus laisvė neliečiama, taip pat su jo 2 dalimi, kurioje nustatyta, kad niekas negali būti savavališkai sulaikytas arba laikomas suimtas; niekam neturi būti atimta laisvė kitaip, kaip tokiais pagrindais ir pagal tokias procedūras, kokias yra nustatęs įstatymas. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad Konstitucijos 20 straipsnio 1 dalyje nustatyta žmogaus teisė į fizinę laisvę (2000 m. gegužės 8 d. nutarimas), kad ši laisvė – tai visų pirma asmens apsauga nuo savavališko sulaikymo ar suėmimo (1999 m. vasario 5 d. nutarimas). Konstitucijos 20 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas asmens sulaikymo teisėtumo principas: asmeniui neturi būti atimta laisvė kitaip, kaip tokiais pagrindais ir pagal tokias procedūras, kokios yra nustatytos įstatyme (1999 m. vasario 5 d. nutarimas).

Taigi pagal Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalį, kurioje yra įtvirtintas funkcinio pobūdžio teisėjo imunitetas, turintis garantuoti teisėjo nepriklausomumą, kad būtų užtikrintas teisingumo vykdymas, Seimo ar Respublikos Prezidento sutikimo reikalaujama tik dėl tokio teisėjo fizinės laisvės suvaržymo, kuriuo siekiama sudaryti prielaidas patraukti teisėją baudžiamojon ar kiton teisinėn atsakomybėn už nusikalstamas veikas ar kitus teisės pažeidimus, *inter alia* dėl jo sulaikymo, suėmimo ar kitokio laisvės atėmimo. Tačiau pagal Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalį nėra reikalaujama Seimo ar Respublikos Prezidento sutikimo dėl tokių įstatymų nustatytų procesinių priemonių, kuriomis savaime nėra suvaržoma asmens fizinė laisvė ir kurios būtinos siekiant greitai atskleisti ir išsamiai ištirti nusikalstamas veikas ir kitus teisės pažeidimus, *inter alia*

surinkti įrodymus ir nustatyti nusikalstamas veikas ar kitus teisės pažeidimus padariusius asmenis (*inter alia* dėl kratos, poėmio, apžiūros).

Kitaip aiškinant Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalį, esą Seimo ar Respublikos Prezidento sutikimas yra būtinas dėl bet kokių procesinių priemonių, kurios nėra savaime suvaržančios asmens fizinę laisvę, bet yra susijusios su įstatymų nustatytų asmens pareigų taikant šias priemones vykdymu, būtų sudarytos prielaidos nusikalstamas veikas ar kitus teisės pažeidimus padariusiems asmenims, *inter alia* teisėjams, išvengti baudžiamosios ar kitos teisinės atsakomybės. Reikalavimas gauti Seimo ar Respublikos Prezidento sutikimą dėl tokių teisėjams taikomų procesinių priemonių būtų nesuderinamas su iš Konstitucijos kylančia demokratinės teisinės valstybės priederme užtikrinti kiekvieno asmens ir visos visuomenės saugumą nuo nusikalstamų kėsinių, *inter alia* įstatymų leidėjo pareiga teisiniu reguliavimu sudaryti prielaidas greitai atskleisti ir išsamiai ištirti nusikalstamas veikas ir kitus teisės pažeidimus, teisingai išspręsti šias nusikalstamas veikas ar kitus teisės pažeidimus padariusių asmenų, *inter alia* teisėjų, teisinės atsakomybės klausimą.

18.4. Pažymėtina, kad Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas reikalavimas gauti Seimo ar Respublikos Prezidento sutikimą patraukti teisėją baudžiamojon atsakomybėn, suimti ar kitaip suvaržyti jo laisvę negali būti aiškinamas kaip užkertantis kelią įstatymų nustatyta tvarka prireikus sulaukyti teisėją užtikus jį darant nusikalstamą veiką ar kitą teisės pažeidimą. Kitoks aiškinimas, esą be minėto sutikimo negalėtų būti suvaržoma teisėjo laisvė užtikus jį darant nusikalstamą veiką ar kitą teisės pažeidimą, būtų nesuderinamas su iš Konstitucijos kylančia demokratinės teisinės valstybės priederme užtikrinti kiekvieno asmens ir visos visuomenės saugumą nuo nusikalstamų kėsinių, nes sudarytų prielaidas teisėjui išvengti teisinės atsakomybės už padarytą nusikalstamą veiką ar kitą teisės pažeidimą.

Pažymėtina ir tai, kad tokiu atveju, kai teisėjas užtinkamas darantis nusikalstamą veiką, pagal Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalį būtina be nepagrįsto delsimo gauti Seimo, o tarp Seimo sesijų – Respublikos Prezidento sutikimą patraukti teisėją baudžiamojon atsakomybėn.

19. Pažymėtina, kad, kaip yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, vien tai, kad Konstitucijoje yra atskiri skirsniai „Teismas“ ir „Konstitucinis Teismas“, nėra ir negali būti pagrindas aiškinti, esą Konstitucinis Teismas nėra teismas – teisminės valdžios dalis (2006 m. birželio 6 d. nutarimas). Kaip ne kartą yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, jis vykdo konstitucinę teisminę kontrolę; Konstitucinis Teismas – konstitucinės justicijos institucija; pagal savo kompetenciją sprendamas dėl žemesnės galios teisės aktų (jų dalių) atitikties aukštesnės galios teisės aktams, *inter alia* (ir pirmiausia) Konstitucijai, ir vykdydamas kitus savo konstitucinius įgaliojimus, Konstitucinis Teismas – savarankiškas ir nepriklausomas teismas – vykdo konstitucinį teisingumą, garantuoja Konstitucijos viršenybę teisės sistemoje ir konstitucinį teisėtumą.

19.1. Konstitucinio Teismo teisėjų imunitetas įtvirtintas Konstitucijos VIII skirsnyje „Konstitucinis Teismas“ esančio 104 straipsnio 4 dalyje, pagal kurią Konstitucinio Teismo teisėjai turi tokią pat asmens neliečiamybės teisę, kaip ir Seimo nariai. Šiame kontekste pažymėtina, kad pagal Konstitucijos 104 straipsnio 1 dalį Konstitucinio Teismo teisėjai, eidami savo pareigas, yra nepriklausomi nuo jokios valstybinės institucijos, asmens ar organizacijos ir vadovaujasi tik Lietuvos Respublikos Konstitucija. Taigi Konstitucijos 104 straipsnio 4 dalyje įtvirtintas Konstitucinio Teismo teisėjų imunitetas yra jų nepriklausomumo vykdant savo pareigas garantija.

Šiame kontekste pažymėtina, jog Konstitucijos 62 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Seimo nario asmuo neliečiamas. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad Konstitucijos 62 straipsnio 1 dalis yra susijusi su šio straipsnio 2 dalimi, pagal kurią Seimo narys be Seimo sutikimo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas, negali būti kitaip suvaržoma jo laisvė (2000 m. gegužės 8 d. nutarimas). Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad nors Konstitucijoje įtvirtintos papildomos Seimo nario neliečiamumo garantijos, palyginti su asmens neliečiamumo garantijomis, vis dėlto Seimo nario imuniteto apimtis yra siauresnė negu Respublikos Prezidento, t. y. Seimo nario teisė į laisvę ir asmens neliečiamybę jo kadencijos laikotarpiu gali būti ribojama; kaip minėta, pagal Konstitucijos 62 straipsnio 2 dalį tai gali būti daroma tik Seimo sutikimu (2000 m. gegužės 8 d. nutarimas).

Konstitucinis Teismas taip pat yra konstatavęs, kad Konstitucijos 62 straipsnio 2 dalyje yra įtvirtintos Seimo nario asmens neliečiamybės papildomos garantijos, būtinoms jo pareigoms tinkamai atlikti (*inter alia* 2000 m. gegužės 8 d., 2001 m. sausio 25 d., 2016 m. balandžio 27 d. nutarimai).

19.2. Atsižvelgiant į tai, pažymėtina, kad pagal Konstitucijos 104 straipsnio 4 dalį Konstitucinio Teismo teisėjas be Seimo sutikimo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas, negali būti kitaip suvaržoma jo laisvė.

Pažymėtina ir tai, kad pagal Konstitucijos 104 straipsnio 4 dalį, aiškinamą kartu su Konstitucijos 104 straipsnio 1 dalimi, Konstitucinio Teismo teisėjų imunitetas, kaip ir Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas teisėjų imunitetas, yra funkcinio pobūdžio: jo paskirtis – garantuoti Konstitucinio Teismo teisėjo nepriklausomumą, kad būtų užtikrintas konstitucinio teisingumo vykdymas, garantuojama Konstitucijos viršenybė teisės sistemoje ir konstitucinis teisėtumas. Taigi nėra konstitucinio pagrindo Konstitucijos 104 straipsnio 4 dalyje įtvirtinto Konstitucinio Teismo teisėjo imuniteto apimties aiškinti kitaip, nei Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalyje įtvirtinto teisėjo imuniteto apimties. Tačiau, kitaip nei pagal Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalį, Konstitucijos 104 straipsnio 4 dalyje nenumatyta galimybė Konstitucinio Teismo teisėją patraukti baudžiamojon atsakomybėn, suimti ar kitaip suvaržyti jo laisvę Respublikos Prezidento sutikimu laikotarpiu tarp Seimo sesijų. Pažymėtina ir tai, kad pagal Konstitucijos 104 straipsnio 4 dalį reikalavimas gauti Seimo sutikimą patraukti Konstitucinio Teismo teisėją baudžiamojon

atsakomybėn, suimti ar kitaip suvaržyti jo laisvę yra nustatytas tam, kad būtų galima maksimaliai apsaugoti Konstitucinio Teismo teisėją nuo nepagrįsto patraukimo baudžiamojon atsakomybėn, suėmimo ar kitokio jo laisvės suvaržymo, kuriuo būtų siekiama daryti poveikį jo sprendimams.

IV

Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 2 dalies atitikties Konstitucijai vertinimas

20. Minėta, kad pareiškėjas Seimas prašo ištirti Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 2 dalies atitiktį Konstitucijos 109 straipsnio 2 daliai, 114 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

21. Kaip matyti iš pareiškėjo prašymo, jis savo abejonę dėl ginčijamo teisinio reguliavimo atitikties Konstitucijai grindžia tuo, kad teisėjo imunitetas, kuris yra viena iš teisėjo nepriklausomumo garantijų, nėra absoliutus – jis turi būti siejamas tik su teisėjo nepriklausomumo užtikrinimu jam einant savo pareigas. Pasak pareiškėjo, pagal Konstituciją draudžiama be Seimo ar Respublikos Prezidento sutikimo teisėjų atžvilgiu atlikti tik tokius veiksmus, kuriais suvaržoma teisėjo fizinė laisvė, tačiau ginčijamu teisiniu reguliavimu draudžiama teisėjams taikyti tokias procesines prievartos priemones, kuriomis teisėjo fizinė laisvė nėra ribojama (kaip antai asmens apžiūra, krata, asmens krata ir poėmį). Pareiškėjo teigimu, ginčijamu teisiniu reguliavimu apsauga teisėjui garantuojama netgi tais atvejais, kai tam tikrų jam taikomų procesinių veiksmų atlikimas niekaip nėra susijęs su jo, kaip teisėjo, statusu ir (ar) teisingumo vykdymu. Pasak pareiškėjo, teisėjo imunitetas negali sudaryti jokių prielaidų rasti privilegijoms, kuriomis prisidengdamas teisėjas galėtų išvengti atsakomybės ar kitu būdu trukdyti atskleisti nusikalstamas veikas. Todėl, pareiškėjo nuomone, toks teisinis reguliavimas neatitinka konstitucinės teisėjų nepriklausomumo, teisėjo imuniteto sampratos ir apimties, konstitucinio teisinės valstybės principo.

22. Sprendžiant, ar Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 2 dalis neprieštarauja Konstitucijai, pažymėtina, kad, kaip minėta:

- pagal Konstituciją, *inter alia* jos 109 straipsnio 2 dalį, 114 straipsnio 2 dalį, teisėjo imunitetas nėra savitikslis; konstitucinis teisėjo imunitetas yra funkcinio pobūdžio: jo paskirtis – garantuoti teisėjo nepriklausomumą, kad būtų užtikrintas teisingumo vykdymas;

- Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalyje teisėjo imunitetas nėra įtvirtintas tam, kad būtų sudarytos prielaidos teisėjui išvengti baudžiamosios ar kitos teisinės atsakomybės už nusikalstamas veikas ar kitus teisės pažeidimus; kitoks teisėjo imuniteto aiškinimas, esą įstatymų leidėjas gali įtvirtinti platesnio pobūdžio teisėjo imunitetą, nei nustatytasis Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalyje, būtų nesuderinamas su Konstitucijoje įtvirtinta demokratinės teisinės valstybės samprata, *inter alia* su konstitucine valstybės priederme užtikrinti kiekvieno asmens ir visos visuomenės saugumą nuo nusikalstamų kėsinių;

– pagal Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalį Seimo, o tarp Seimo sesijų – Respublikos Prezidento sutikimas patraukti teisėją baudžiamojon atsakomybèn gali būti duodamas tik tais atvejais, kai įstatymų nustatyta tvarka yra surinkta pakankamai duomenų, leidžiančių įtarti teisėją padarius nusikalstamą veiką, taip pat Seimo ar Respublikos Prezidento sutikimas gali būti duodamas tik dėl tokio teisėjo fizinės laisvės suvaržymo, kuriuo siekiama sudaryti prielaidas patraukti teisėją baudžiamojon ar kiton teisinèn atsakomybèn už nusikalstamas veikas ar kitus teisės pažeidimus, *inter alia* dėl sulaikymo, suėmimo ar kitokio laisvės atėmimo;

– pagal Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalį nėra reikalaujama Seimo ar Respublikos Prezidento sutikimo dėl tokių įstatymų nustatytų procesinių priemonių, kuriomis savaime nėra suvaržoma asmens fizinė laisvė ir kurios būtinos siekiant greitai atskleisti ir išsamiai ištirti nusikalstamas veikas ir kitus teisės pažeidimus, *inter alia* surinkti įrodymus ir nustatyti nusikalstamas veikas ar kitus teisės pažeidimus padariusius asmenis (*inter alia* dėl kratos, poėmio, apžiūros);

– kitaip aiškinant Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalį, esą Seimo ar Respublikos Prezidento sutikimas yra būtinas dėl bet kokių procesinių priemonių, kurios nėra savaime suvaržančios asmens fizinę laisvę, bet yra susijusios su įstatymų nustatytų asmens pareigų taikant šias priemones vykdymu, būtų sudarytos prielaidos nusikalstamas veikas ar kitus teisės pažeidimus padariusiems asmenims, *inter alia* teisėjams, išvengti baudžiamosios ar kitos teisinės atsakomybės; reikalavimas gauti Seimo ar Respublikos Prezidento sutikimą dėl tokių teisėjams taikomų procesinių priemonių būtų nesuderinamas su iš Konstitucijos kylančia demokratinės teisinės valstybės priederme užtikrinti kiekvieno asmens ir visos visuomenės saugumą nuo nusikalstamų kėsinimųsi, *inter alia* įstatymų leidėjo pareiga teisiniu reguliavimu sudaryti prielaidas greitai atskleisti ir išsamiai ištirti nusikalstamas veikas ir kitus teisės pažeidimus, teisingai išspręsti šias nusikalstamas veikas ar kitus teisės pažeidimus padariusių asmenų, *inter alia* teisėjų, teisinės atsakomybės klausimą.

23. Minėta, kad ginčijamoje Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 2 dalyje yra nustatytas draudimas atlikti šiuos veiksmus: įeiti į teisėjo gyvenamąsias ar tarnybines patalpas; daryti apžiūrą, kratą ar poėmį teisėjo gyvenamosiose ar tarnybinėse patalpose arba teisėjo asmeniniame ar tarnybiniame automobilyje, arba kitoje asmeninėje susisiekimo priemonėje; atlikti teisėjo asmens apžiūrą ar kratą; atlikti teisėjui priklausančių daiktų ir dokumentų apžiūrą ar poėmį.

Minėta ir tai, kad pagal Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 2 dalį, aiškinamą kartu su BPK nuostatomis, Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 1 dalimi, draudžiama be Seimo, o tarp Seimo sesijų – be Respublikos Prezidento sutikimo teisėjui taikyti savaime jo laisvės nevaržančias procesines prievartos priemones (asmens apžiūrą ir kratą, teisėjui priklausančių daiktų ir dokumentų poėmį, taip pat kratą ir poėmį teisėjo

gyvenamosiose ar tarnybinėse patalpose, asmeninėje ar tarnybinėje susisiekimo priemonėje), atlikti jam priklausančių daiktų ir dokumentų apžiūrą ir kitus ikiteisminio tyrimo veiksmus, be kita ko, tokius, kurių sudedamoji dalis yra įėjimas į teisėjo gyvenamąsias ar tarnybines patalpas. Pažymėtina, kad, kaip minėta, pagal BPK 145–147 straipsniuose įtvirtintą teisinį reguliavimą teisėjams, kaip ir kitiems asmenims, procesinės prievartos priemonės – krata, asmens krata, poėmis – gali būti taikomos ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi.

Taigi, nors šios procesinės prievartos priemonės ir nurodyti ikiteisminio tyrimo veiksmai savaime nevaržo teisėjo laisvės, pagal ginčijamą teisinį reguliavimą minėtoms priemonėms taikyti ir nurodytiems veiksams atlikti būtina gauti Seimo, o tarp Seimo sesijų – Respublikos Prezidento sutikimą patraukti teisėją baudžiamojon atsakomybėn, t. y. laikyti jį įtariamuoju, jį suimti ar kitaip suvaržyti jo laisvę. Minėta, kad Seimo ar Respublikos Prezidento sutikimą suvaržyti teisėjo laisvę būtina gauti ir tuomet, kai siekiama teisėjui taikyti savaime jo laisvės nevaržančias administracinių nusižengimų teisenos užtikrinimo prievartos priemones (asmens apžiūrą ir daiktų patikrinimą, daiktų ir dokumentų paėmimą, poėmį). Minėta ir tai, kad visų šių priemonių paskirtis yra ne suvaržyti teisėjų fizinę laisvę, o surinkti duomenis, paimti daiktus ar dokumentus, galinčius turėti reikšmės tiriant nusikalstamą veiką ar kitus teisės pažeidimus.

Vadinasi, Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 2 dalyje nustatydamas ginčijamą teisinį reguliavimą, kuriuo draudžiama be Seimo, o tarp Seimo sesijų – be Respublikos Prezidento sutikimo teisėjui taikyti savaime jo laisvės nevaržančias procesines priemones, įstatymų leidėjas įtvirtino platesnio pobūdžio teisėjo imunitetą, nei nustatytasis Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalyje, pagal kurią Seimo ar Respublikos Prezidento sutikimas gali būti duodamas tik dėl tokio teisėjo fizinės laisvės suvaržymo, kuriuo siekiama sudaryti prielaidas patraukti teisėją baudžiamojon ar kiton teisinėn atsakomybėn už nusikalstamas veikas ar kitus teisės pažeidimus. Tokiu teisiniu reguliavimu, pagal kurį reikalaujama Seimo ar Respublikos Prezidento sutikimo taikyti tokias įstatymų nustatytas procesines priemones, kuriomis savaime nėra suvaržoma asmens fizinė laisvė ir kurios būtinos siekiant greitai atskleisti ir išsamiai ištirti nusikalstamas veikas ir kitus teisės pažeidimus, *inter alia* surinkti įrodymus ir nustatyti nusikalstamas veikas ar kitus teisės pažeidimus padariusius asmenis, nesilaikyta iš Konstitucijos 109 straipsnio 2 dalies, 114 straipsnio 2 dalies kylančio reikalavimo teisiniu reguliavimu nesudaryti prielaidų teisėjui išvengti baudžiamosios ar kitos teisinės atsakomybės už nusikalstamas veikas ar kitus teisės pažeidimus, iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančios valstybės priedermės užtikrinti kiekvieno asmens ir visos visuomenės saugumą nuo nusikalstamų kėsinių, taigi nepaisyta konstitucinės teisėjo imuniteto sampratos.

24. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 2 dalis prieštarauja Konstitucijos 109 straipsnio 2 daliai, 114 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

25. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste paminėtina, jog Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, formuojančio bendrosios kompetencijos teismų praktiką, 2019 m. lapkričio 25 d. nutartyje baudžiamojame byloje Nr. 2K-7-174-303/2019, be kita ko, išaiškinta, kad BPK 145, 146, 149 straipsniuose nustatytos bendrosios procesinių prievartos priemonių – kratos ir asmens kratos taisyklės, o BPK 3² straipsnyje, Teismų įstatymo 47 straipsnio 1, 2 dalyse reglamentuojamos specialiosios baudžiamojame proceso, *inter alia* procesinių prievartos priemonių, taikymo teisėjams sąlygos ir pateiktas toks BPK 145, 146, 149 straipsniuose nustatyto teisinio reguliavimo išaiškinimas, pagal kurį krata ir asmens krata yra suvaržoma (apribojama) asmens laisvė (galimybė) pasirinkti savo norimą elgesį, laisvė veikti (neveikti) atitinkamu būdu, o tai, anot Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, iš esmės reiškia tokio asmens laisvės suvaržymą.

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad esami aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismų sukurti precedentai atitinkamų kategorijų bylose susaisto ne tik žemesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismus, priimančius sprendimus analogiškose bylose, bet ir tuos precedentus sukūrusius aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismus (*inter alia* Lietuvos apeliacinį teismą ir Lietuvos Aukščiausiasį Teismą) (2006 m. kovo 28 d., 2007 m. spalio 24 d. nutarimai, 2019 m. rugsėjo 5 d. sprendimas); teismų precedentai yra teisės šaltiniai – *auctoritate rationis*; rėmimasis precedentais yra vienodos (nuoseklios, neprieštaringos) teismų praktikos, kartu ir Konstitucijoje įtvirtinto teisingumo principo, įgyvendinimo sąlyga; todėl teismų precedentai negali būti nemotyvuotai ignoruojami; kad deramai atliktų šią savo funkciją, precedentai patys turi būti aiškūs (2007 m. spalio 24 d. nutarimas). Pabrėžtina, kad, kaip konstatuota Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 24 d. nutarime, teismų precedentai taip pat turi neprieštarauti oficialiajai konstitucinei doktrinai.

Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad, be kita ko, BPK 145, 146 straipsniuose įtvirtintomis procesinėmis prievartos priemonėmis – krata ir asmens krata savaime nėra suvaržoma asmens laisvė, kad Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 2 dalis, pagal kurią, be kita ko, draudžiama daryti teisėjo gyvenamosiose ar tarnybinėse patalpose, asmeniniame ar tarnybiniame automobilyje krata, atlikti teisėjo asmens krata, prieštarauja Konstitucijos 109 straipsnio 2 daliai, 114 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Atsižvelgiant į tai, konstatuotina, kad minėta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 25 d. nutartis nelaikytina teismo precedentu tiek, kiek joje pateiktas šiuo Konstitucinio

Teismo nutarimu prieštaraujančia Konstitucijai pripažintos Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 2 dalies aiškinimas.

V

Konstitucinio Teismo įstatymo 8 straipsnio (2008 m. lapkričio 11 d. redakcija) 4 dalies atitikties Konstitucijai vertinimas

26. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, jog jis, nustatęs, kad Konstitucijai prieštarauja pareiškėjo neginčijamos nuostatos, įtvirtintos tame pačiame teisės akte, kurio kitų nuostatų atitiktį Konstitucijai pareiškėjas ginčija, privalo tai konstatuoti (*inter alia* 2015 m. birželio 11 d., 2018 m. kovo 2 d., 2020 m. vasario 18 d. nutarimai). Tai taikytina ir pareiškėjo neginčijamoms, tačiau iš esmės tapačius santykius reguliuojančioms nuostatoms, įtvirtintoms kitame teisės akte. Konstitucinio teisingumo įgyvendinimas suponuoja tai, kad Konstitucijai prieštaraujantis teisės aktas (jo dalis) turi būti pašalintas iš teisės sistemos (*inter alia* 2001 m. lapkričio 29 d., 2018 m. kovo 2 d., 2020 m. vasario 18 d. nutarimai).

27. Kaip minėta, Konstitucinio Teismo įstatymo 8 straipsnio „Konstitucinio Teismo teisėjo neliečiamybė“ (2008 m. lapkričio 11 d. redakcija) 4 dalyje nustatyta, kad įeiti į gyvenamąsias ar tarnybinės Konstitucinio Teismo teisėjo patalpas, daryti ten arba jo asmeniniame ar tarnybiniame automobilyje, arba kitoje asmeninėje susisiekimo priemonėje apžiūrą, kratą arba poėmį, taip pat atlikti Konstitucinio Teismo teisėjo asmens apžiūrą ar kratą, jam priklausančių daiktų bei dokumentų apžiūrą ar poėmį leidžiama tik tada, kai nustatyta tvarka Konstitucinio Teismo teisėjui yra iškelta baudžiamoji byla. Minėta, kad šiuos veiksmus draudžiama atlikti negavus Seimo sutikimo patraukti Konstitucinio Teismo teisėją baudžiamojon atsakomybėn (t. y. laikyti jį įtariamuoju), jį suimti ar kitaip suvaržyti jo laisvę.

Minėta ir tai, kad Konstitucinio Teismo įstatymo 8 straipsnio (2008 m. lapkričio 11 d. redakcija) 4 dalyje nurodyti veiksmai yra tapatūs nurodytiesiems Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 2 dalyje.

28. Sprendžiant, ar Konstitucinio Teismo įstatymo 8 straipsnio (2008 m. lapkričio 11 d. redakcija) 4 dalis neprieštarauja Konstitucijai, pažymėtina, kad, kaip minėta:

- Konstitucinio Teismo teisėjų imunitetas įtvirtintas Konstitucijos 104 straipsnio 4 dalyje, pagal kurią Konstitucinio Teismo teisėjai turi tokią pat asmens neliečiamybės teisę kaip ir Seimo nariai, t. y. Konstitucinio Teismo teisėjas be Seimo sutikimo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas, negali būti kitaip suvaržoma jo laisvė;

- pagal Konstitucijos 104 straipsnio 4 dalį, aiškinamą kartu su Konstitucijos 104 straipsnio 1 dalimi, Konstitucinio Teismo teisėjų imunitetas, kaip ir Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas teisėjų imunitetas, yra funkcinio pobūdžio: jo paskirtis – garantuoti Konstitucinio Teismo

teisėjo nepriklausomumą, kad būtų užtikrintas konstitucinio teisingumo vykdymas, garantuojama Konstitucijos viršenybė teisės sistemoje ir konstitucinis teisėtumas;

– nėra konstitucinio pagrindo Konstitucijos 104 straipsnio 4 dalyje įtvirtinto Konstitucinio Teismo teisėjo imuniteto apimties aiškinti kitaip, nei Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalyje įtvirtinto teisėjo imuniteto apimties.

29. Taigi, šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatavus, kad Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 2 dalis prieštarauja Konstitucijos 109 straipsnio 2 daliai, 114 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, konstatuotina ir tai, kad Konstitucinio Teismo įstatymo 8 straipsnio (2008 m. lapkričio 11 d. redakcija) 4 dalis prieštarauja Konstitucijos 104 straipsnio 1, 4 dalims, konstituciniam teisinės valstybės principui.

30. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad Konstitucinio Teismo įstatymo 8 straipsnio (2008 m. lapkričio 11 d. redakcija) 4 dalis prieštarauja Konstitucijos 104 straipsnio 1, 4 dalims, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 53¹, 54, 55, 56 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

1. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija; TAR, 2014-01-07, Nr. 63) 2 dalis prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 straipsnio 2 daliai, 114 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

2. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 8 straipsnio (2008 m. lapkričio 11 d. redakcija; Žin., 2008, Nr. 134-5179) 4 dalis prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 104 straipsnio 1, 4 dalims, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Konstitucinio Teismo teisėjai

Elvyra Baltutytė

Gintaras Goda

Vytautas Greičius

Danutė Jočienė

Gediminas Mesonis

Vytas Milius

Daiva Petrylaitė

Dainius Žalimas